

วิจารณ์บทวิเคราะห์อย่างสังเขปของการปฏิวัติจีน

วรวิทย์ เจริญเลิศ*

ผู้เขียนได้อ่านบทความของคุณสุวินัย เรื่อง “ความอัปจนของลัทธิเหมา หรือความอัปจนของลัทธิมาร์กซ์” ซึ่งเสนอในการสัมมนา “วิกฤติการณ์สังคมนิยม” ที่จุฬาฯ เมื่อประมาณกลางเดือนสิงหาคม 2524 เนื่องจากเห็นว่าบทความนี้เขียนได้อย่างน่าสนใจ โดยมีการตั้งปัญหาแบบหนักแน่น มีการอธิบายทางทฤษฎีและข้อมุสที่ใช้สนับสนุนอย่างน่าประทับใจ และท้ายที่สุดมีการสรุปแบบทำทาย จึงเห็นสมควรนำบทความนี้มาพิจารณาถกกันในแง่มุมมองต่าง ๆ โดยมีความตั้งใจ “ช่วยกันเสริม ช่วยกันวิจารณ์” (ซึ่งแน่นอนการวิจารณ์นั้นย่อมทำได้ง่ายกว่าการเขียนบทความเป็นไหน ๆ) ทั้งนี้เพื่อให้บทความสมบูรณ์ขึ้นและการศึกษามาร์กซิสม์ และปัญหาสังคมนิยมจะได้เป็นไปอย่างหลากหลาย เคลื่อนไหวและมีชีวิตชีวามากกว่าที่จะถูกทำให้เป็นคัมภีร์¹ หรืออคตการณ์ผูกขาดของกลุ่มหรือของรัฐ เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นมาร์กซ์เองก็เคยพูดไว้ว่า เขาไม่ขอเป็นมาร์กซิষ্ট

วิกฤติการณ์ภายในโลก “สังคมนิยม” สงครามระหว่างประเทศ “สังคมนิยม” (เวียตนาม/เขมร, เวียตนาม/จีน) การแผ่ขยายอิทธิพลของโซเวียตในภูมิภาคต่างๆของโลก เช่น การส่งทหารเข้าไปในอัฟกานิสถาน การที่จีนได้หันกลับมามีมือกับรัฐบาลที่ตัวเองเคยประณามว่า “ปฏิกริยา” ปราบปรามการเห็นแก่ตัวให้เห็นถึงแนวใหม่การรวมศูนย์ของโลกออกเป็นสองขั้ว สถานการณ์ทวีความรุนแรงขึ้นด้วยวิกฤติการณ์ทางความคิด ทฤษฎี ซึ่งขบวนการก้าวหน้าต่างนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อว่ามีปัญหากรณีของรัสเซีย อาจถือได้ว่าทำลายความหวังของสังคมนิยมที่ประชาชนได้รับการปลดปล่อย หรืออย่างน้อยที่สุดของสังคมนิยมที่สามารถจะแก้ไขหรือเอาชนะแนวทางในค้ำฉลอบได้ จีนได้พยายามเสนอ

ทางเลือกอื่น แต่ภายหลังลัทธิเหมาเจ๋อ-กุงผู้นำใหม่ของจีน ให้ภาพของประเทศที่พร้อมจะผลิตข้าวรูปแบบและแนวใหม่ค้ำฉลอบของรัสเซีย ในประเทศที่เรียกว่า “สังคมนิยม” เหล่านี้ เราได้เห็น “พรรค” และ “รัฐ” แยกออกมาจากสังคมนิยมเหอเฮินซัน คิวเทกุน การหันกลับมาหาทฤษฎี จึงมีความจำเป็นในขณะหนึ่งทั้งนี้เพื่อทำให้เป็นเป้าหมายเด่นชัดขึ้น โดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะแยกหัวออกจากร่าง

บทความของสุวินัยแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคแรกมี ๒ หัวข้อ เป็นบทวิเคราะห์การปฏิวัติจีนและ “ลัทธิเหมา” ในแง่มุมมองประวัติศาสตร์ บทแรกของบทความพยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของการ

* นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยปารีส ที่ 10 (นองแตร์)

ปฏิวัติ “ครั้งที่ 3” ของจีน การก่อเกิดของ “ลัทธิเหมา” และพื้นฐานทางชนชั้นของความคิดนี้โดยมีเนื้อหาคร่าวๆ ดังนี้ ก่อนปี 1927 นั้น กระแสการปฏิวัติอยู่ในระดับสูง กรรมกรได้ก่อการปฏิวัติขึ้นที่เมืองเซี่ยงไฮ้ (1925-1927) แต่เนื่องจากขาดประเพณีของลัทธิมาร์กซ์มาตั้งแต่เดิม ผู้นำจีนจึงต้องพึ่งทฤษฎีและการชี้แนะที่ผิดพลาดของสตาลินซึ่งนำมาสู่ความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่ 2 กรรมกรจีนในเมืองได้ถูกแยกสลาย และทำลายลงอย่างสิ้นซาก จากนั้นเหมาจึงเดินทางเข้าชนบทและทำการยึดอำนาจรัฐคือ “ชนบทล้อมเมือง” โดยอาศัยกำลังชาวนาจน แม้ว่าในช่วงนั้นกระแสการปฏิวัติตกต่ำ แต่สิ่งนี้ได้ช่วยให้อำนาจรัฐแดงกลายเป็นกำลังอันเดียว ประกอบกับการรุกรานของญี่ปุ่นและลักษณะปฏิวัติที่พิเศษของชาวนาจน การปฏิวัติครั้งที่ 3 จึงได้ชัยชนะ แต่เนื่องจากประธานของการปฏิวัติหนที่ 3 ของจีนนี้ เป็นชาวนาจนไม่ใช่ชนชั้นกรรมาชีพ ชาวนาจนจึงประกอบเป็นพื้นฐานทางวัตถุของความคิดเหมา ซึ่งทำให้อธิบายได้ว่า ทำไมการสร้างพรรคสังคมนิยมของจีนมีลักษณะล้มลุกคลุกคลาน และจุดยืนทางค่านิยมสากลไม่แจ่มชัด

1. เพื่อให้ผู้อ่านได้ภาพเกี่ยวกับ “ปัญหาความคิดเหมา” กว้างขึ้น สุวินัยน์น่าจะเล่าประวัติความเป็นมาและการเผยแพร่ความคิดมาร์กซิสม์ในจีน ก่อนที่จะมาสรุปได้ว่า “ลัทธิเหมา” เกิดจากอุปนิสัยทางประวัติศาสตร์

ถ้าสำรวจแหล่งความคิดก้าวหน้า ในปี 1900 จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีของคาร์วิน (Darwin) เกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ชาติได้เข้ามามีอิทธิพลในจีน ดังเช่น จากงานของหลู่ซัน การพัฒนาสะสมทางปริมาณไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ ในปี 1908 มีการแปลบางบทของหนังสือ *Communist Manifesto* เล่มสมบูรณ์ นอกจากนั้นแล้ว ในปี 1920 หนังสือ *The Wealth of the Nation* ของ Adam Smith และ *Anti-Dühring* ของ Engels ก็ได้รับความนิยมอ่านกันในหมู่ของปัญญาชน ตัวอย่างปัญญาชนจีนที่สำคัญในยุคนั้น 2 คนที่ชื่ออ้างอิงคือ Chen Duxin และ Li Dazhao*

Chen Duxin และ Li Dazhao เป็นบุคคลสำคัญในพรรคคอมมิวนิสต์จีนในช่วงนั้น Chen Duxin เป็นปัญญาชนที่ได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหว “4 พฤษภาคม” และเป็นผู้ที่ก่อตั้ง พรรคคอมมิวนิสต์จีน Chen มีทัศนะเกี่ยวกับ สังคมนิยมว่าเป็นจริงก็ต่อเมื่อสังคมได้พัฒนาไปถึงขั้นตอนหนึ่งของทุนนิยมและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เขาเห็นว่า ประชาธิปไตยคือการมีรัฐบาลที่ปกครองด้วยกฎหมายในรูปของสาธารณรัฐ และปัจเจกชนที่ถูกกำหนดด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ (ใกล้เคียงกับ A. Smith ที่พูดถึง The Invisible Hand) จีนต้องเรียนจากตะวันตก ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่จะช่วยมนุษย์ในการเอาชนะกับธรรมชาติและความลุ่มหลงทางไสยศาสตร์ได้ ส่วนประชาธิปไตยนั้นจะช่วยยกระดับการศึกษาของ

* รายละเอียดเกี่ยวกับ Chen Duxin และ Li Dazhao นี้เป็นคำบรรยายของ Patrick Tissier วิชา Les Systèmes économiques comparées มหาวิทยาลัย นองแตร์ (Nontevne) - ปีที่ 10

ประชาชน และประชาธิปไตยในความเห็นของเขา นั้นใกล้เคียงกับ “เผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ” ของรัฐโซเวียต เกี่ยวกับปัญญาชนนั้น Chen เห็นว่าปัญญาชนมีบทบาทก้าวหน้าในขบวนการปฏิวัติด้วยเหตุนี้ การปฏิวัติจึงต้องเริ่มจากกลุ่มปัญญาชนในเมืองและผู้ทำการผลิตโดยตรง (direct producer) ของสังคม Chen มีความคิดแนวประสบการณ์นิยม (empirism) ซึ่งจะเห็นได้จากคำพูดของเขาที่ว่า “ข้อเท็จจริงเท่านั้นที่สามารถสร้างกฎหมาย แต่กฎหมายไม่สามารถสร้างข้อเท็จจริง” Chen แบ่งการปฏิวัติออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การปฏิวัติ буржуวาร์ ซึ่งนำโดยชนชั้นกรรมาชีพโดยที่ชนชั้นกรรมาชีพจำกัดบทบาทเพียงการสอดส่องและการปฏิวัติสังคมนิยม ส่วนปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น Chen สนับสนุนให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งชาติขึ้น

Li Dazhao เป็นมาร์กซิสต์ที่มีอิทธิพลต่อเขามากที่สุดคนหนึ่ง เขาเขียนบทความชิ้นหนึ่งในปี 1915 เรื่อง “ความรักชาติและจิตสำนึกภายใน” Li Dazhao มองเห็นความจำเป็นในการพัฒนาความรักชาติขึ้น เพื่อประชาชนจะได้มีจิตสำนึก เขาเห็นว่าความรักชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างจิตสำนึก

แม้ Li จะได้รับอิทธิพลจากปรัชญาเก่าของจีนอยู่มาก เช่น การมองสรรพสิ่งในโลกที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเหมือนน้ำในสายธารที่ไหลไม่มีที่สิ้นสุด Li จะมองค่านิยมของสรรพสิ่งที่เกิดใหม่ต้องข้ามกับปรัชญาเก่าของจีน ซึ่งมักจะเน้นค่านิยมของสรรพสิ่งที่ตาย Li จึงมีทัศนะการมองโลกแบบสโตไซ มีชีวิตชีวา ถึงพลังที่กำลังจะเกิดใหม่.....จีน

ใหม่.....เหมาะสมกับความคึกคักต่างๆ กันในช่วงของการปฏิวัติวัฒนธรรม คือ เรียกร้องถึงพลังหนุ่มสาวในการสร้างสรรค์สังคมนิยม และการมองถึงอนาคตที่แจ่มใส

ข้อบทรบของปัญญาชนนั้น Li Dazhao เห็นว่าปัญญาชนเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกก้าวหน้า ซึ่งจำเป็นในการปฏิวัติ แต่ปัญญาชนจะแสดงบทบาทนี้ได้จริง ๆ ต่อเมื่อเขาลงไปสู่ประชาชน ถิ่นนอกจากจะต้องเปลี่ยนแปลงประชาชนแล้ว ในขณะเดียวกันปัญญาชนก็จะต้องกักตัวเองไปด้วย Li สนับสนุนให้หนุ่มสาวทั้งหลายสละจากเมืองที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชันเพื่อปลดปล่อยชนบท

Li ได้รับอิทธิพลความคิดของ Populism เขาเห็นว่า “มนุษย์นั้นเป็นผลิตผลของประวัติศาสตร์” (ที่มาของลัทธิสมัครใจทำหรือ Voluntarism ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของลัทธิเหมา มาร์กซ์ ไท่กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ไม่ได้สร้างประวัติศาสตร์ตามใจชอบ แต่มนุษย์จะสร้างประวัติศาสตร์ได้บนเงื่อนไขบางอย่างเท่านั้น”) “นอกจากข้าราชการและนายทุนนายหน้าแล้ว ประชาชนทุกคนเป็นกรรมาชีพ” “จีนคือโลกชนบท”

Li มองการปฏิวัติเดือนตุลาคมของรัสเซียว่าเป็นการปฏิวัติในระดับโลก และเขามีความเชื่อว่าการต่อสู้ทางชนชั้นจะต้องเกิดขึ้นในระดับโลกระหว่างพลังปฏิริยาคำนหนึ่ง (ประเทศทุนนิยมในโลก) และพลังบอลเชวิคอีกกำนหนึ่ง (ที่มาของแนวคิดแบบโลกที่ ๓) Li เห็นว่า “ความสมัครใจ” ของมนุษย์นั้นเป็นการเมืองและมีบทบาทสำคัญโดยทั้งหมดในประวัติศาสตร์ ศีลธรรมก็มีบทบาทสำคัญและเด็ดขาดในการปฏิวัติ (เหมาเปรียบ

ประชาชนจีนที่ไม่ถูกคอร์รัปชันด้วยความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมเสมือนหน้ากระดาษขาวที่ใครจะสามารถเขียนอะไรลงไปก็ได้) ปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่ได้มีบทบาทเค็ดขาดหากแต่ปัจจัยทางการเมืองเท่านั้นที่จะให้ความคิดมาร์กซิสต์กลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ Li Dazhao เป็นบุคคลแรกที่คอยตอบโต้กับนักทฤษฎีมาร์กซิสต์แบบวิวัฒนาการภายในพรรค

เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่ควรมองข้ามคือ ปรัชญาความคิดเก่าของจีน สำนักความคิด แนวต่าง ๆ และการต่อสู้ระหว่างสำนักวัตถุนิยมกับจิตนิยม ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ของจีนตราบนานนับพันปี แม้ว่าปรัชญาวัตถุนิยมของจีนนั้นจะอยู่ในชั้นพื้นฐาน หรือวัตถุนิยมอินทรีย์ภาพ (Organic materialism) แต่ก็มีความใกล้เคียงกับวิชาวิวิธวิทยา ปรัชญาวัตถุนิยมอินทรีย์ภาพ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งก่อขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชน กษัตริย์กับข้าหลวง สามีกับภรรยา ครอบครัวกับครอบครัว และเพื่อนกับเพื่อน ในส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันทั้งหมดนี้ ทุกฝ่ายจะมีความผสมกลมกลืนกัน ไม่มีความขัดแย้ง กษัตริย์มีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบความกลมกลืนในสังคม และการก่อการกบฏในชนบทหมายถึงการหย่อนยานในหน้าที่นี้

ปรัชญาเก่าได้พูดถึง "ทาง" ถึงสองด้านของสรรพสิ่งที่อยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น ในองค์เอกภาพ

เดียวกัน เช่น คำ - ชาว ชีวิต - ความตาย กลางวัน - กลางคืน ฯลฯ แต่สิ่งที่ปรัชญาวัตถุนิยมนี้มองข้ามคือ ความขัดแย้งของสองด้านที่ตรงข้ามกัน ซึ่งเป็นหัวใจของวิชาวิวิธวิทยา

ดังนั้นจากประเพณีการต่อสู้ทางความคิดและปรัชญาวัตถุนิยมชั้นพื้นฐาน ผู้นำจีนจึงสามารถนำความคิดมาร์กซิสต์และวิชาวิวิธวิทยาไปปรับใช้ได้อย่างรวดเร็ว เมื่อความคิดมาร์กซิสต์ถูกแพร่เข้ามาในจีน เหมาะเป็นผู้นำคนหนึ่งที่สามารถยึดกุมและใช้วิชาวิวิธวิทยาในการปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว ดังจะเห็นได้จากงานเขียนทหชั้นของเหมาเกี่ยวกับ "การทหาร" และ "ว่าด้วยความสัมพันธ์ใหญ่ 10 ประการ"^{*} ซึ่งเหมาเขียนขึ้นในปี 1957 เพื่อวิจารณ์แบบจำลองการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักของโซเวียต และเพื่อเน้นถึงความขัดแย้ง 10 ชนิดที่ดำรงอยู่และจะดำเนินถึงในการสร้างสรรค์สังคมนิยม

ดังนั้นข้อสรุปของสวีเนียทว่า จุดอ่อนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนคือ การไม่มีประเพณีของความคิดมาร์กซิสต์มาแต่ดั้งเดิมนั้นจึงไม่ถูกต้องนัก

2. ในบทความนี้สวีเนียทพูดถึงปัญหาประธานของการปฏิวัติ 1949 ว่า "เนื่องจากชนชั้นกรรมาชีพถูกแยกสลายภายหลังปี 1927 เป็นต้นมา จึงไม่มีการดำรงอยู่ทางทวิสัยของชนชั้นนี้ ที่พรรคจีนพูดถึง 'การนำ (hegemony) ของชนชั้นกรรมาชีพ' จึงเป็นคำพูดที่ว่างเปล่า เพราะชนชั้นกรรมาชีพไม่มีตัวตนอยู่ในขณะนั้น"

สวีเนียทได้ยกปัญหาที่สำคัญของพรรคที่อาศัย

* บทความนี้ มีวันเขียนอยู่ 2 ชุด ชุดหนึ่งเป็นชุดที่พวก Red Guards ยึดมาได้ในระหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรม และชุดที่ผู้นำจีนปัจจุบันนำมาพิมพ์ใหม่และใช้อ้างในการสร้าง "สี่สมัย" เนื้อหาใหญ่ที่แตกต่างกันคือ วิธีการสะสมส่วนเกิน

ชาวนาเป็นพลังหลักในการปฏิวัติ และปัญหาที่จะตามมาภายหลัง ซึ่งผู้เขียนคิดว่าผู้นำจีนก็ตระหนักดีถึงปัญหานี้ เพียงแต่ส่ววินยอาจจะไม่เข้าใจการปฏิวัติในทัศนะของจีน ซึ่งแบ่งออกเป็นขั้นตอน จึงนำการวิจารณ์ในระดับหนึ่งมาปะปนกับอีกระดับหนึ่ง และการที่จะสรุปว่าชนชั้นกรรมกรเป็นหลักประกันของสังคมนิยมนี้ ผู้เขียนคิดว่าไม่เพียงพอ

พรรคคอมมิวนิสต์จีนประกาศมาตั้งแต่แรกว่าเป็นพรรคมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ ความคิดเลนินนิสต์คือการประยุกต์ความคิดมาร์กซิสต์ให้เข้ากับสภาพใหม่ของการปฏิวัติ ซึ่งถูกกำหนดด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ

ก) ความพยายามที่จะดึงชนชั้นชาวนาเข้ามาในวงจรของทฤษฎี และยุทธศาสตร์มาร์กซิสต์ และ

ข) การหันกลับมามทบทวนวิเคราะห์ใหม่ถึงการพัฒนาของทุนนิยมและการปฏิวัติในยุคจักรวรรดินิยม²

ปัจจัยทั้งสองนี้เกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น ในทัศนะของเลนินเห็น “ทฤษฎี (แบบรอกอย) การพังทลาย” ของทุนนิยมจะมีปัญหา เพราะทุนนิยมได้ซบเซาขึ้นมา ในขั้นตอนใหม่ของประวัติศาสตร์ (จักรวรรดินิยม) ในขณะเดียวกัน พรรคสังคมนิยมไทยได้ส่อเค้าที่จะเปลี่ยนแปลงมาเป็นพรรคบุรุษวิปฏิรูป (Reformist bourgeois) และความคิด “ปฏิรูป” นี้ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อขบวนการกรรมกรอุตสาหกรรม ก่อให้เกิด aristocratic workers ที่ทำ “การร่วมมือทางชนชั้น” สาเหตุเหล่านี้ จึงมีส่วนกำหนดให้ความคิด

มาร์กซิสต์หันมาเน้นการปฏิวัติในซีกของโลกที่ด้าหลังซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรมเสียส่วนใหญ่ นี่จึงเป็นป่อเกิดของความคิดที่ว่า “โชครวนของทุนนิยมจะก่อคิให้ซาคในข้อต่อที่อ่อนที่สุดของมัน” และนับแต่นั้นมาเลนินจึงใช้คำว่า “การปฏิวัติของกรรมกรและชาวนา” แทน “การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ” และเพื่อต่อสู้กับความลึกลับปฏิรูปที่เข้ามาครอบงำขบวนการกรรมกร เลนินจึงพูดถึง “จิตสำนึกทางชนชั้นจะถูกนำมาจากภายนอก” ในทัศนะของเลนิน พรรคเป็นกองหน้าของการปฏิวัติ จิตสำนึกที่ “แท้จริง” ของกรรมาชีพจะรวมศูนย์อยู่ในบุคคลกลุ่มหนึ่งของกรรมาชีพส่วนใหญ่ สภาพของรัสเซียที่ด้าหลังจะสามารถทดแทน ได้ด้วยการจัดตั้งองค์กรที่เน้นการรวมศูนย์สูง และประกอบด้วยนักปฏิวัติอาชีพที่มีจิตสำนึก และวินัยเหล็ก ในสภาพนี้ ปัจจัยการเมืองจะแสดงบทบาทเป็นเอก (ซึ่ง GRAMSCI กล่าวว่า การปฏิวัติรัสเซียเป็นการปฏิวัติต้านความคิดมาร์กซ์ ในแง่ที่ว่าในการปฏิวัติรัสเซียนั้นโครงสร้างส่วนบนได้แสดงบทบาทก้าวหน้าและเคลื่อนไหวก่อนการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างส่วนล่าง)

ที่นี่ย้อนกลับมากู่ทางจีน ผู้นำจีนบอกว่าได้จัดตั้งพรรคแบบใน *What is to be done?* และความลึกลับของเทมานั้นก็คือ การปรับความคิดมาร์กซิสต์ให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของจีน และความเปลี่ยนแปลงภายในโลก ในการปฏิวัตินั้น ด้านหนึ่งเหมาเห็นว่า เป็นการปฏิวัติที่ไม่ขาดสาย (Uninterrupted revolution) และผ่านขั้นตอนหนึ่ง ๆ ที่ถูกกำหนดโดยเฉพาะ ไม่สามารถกระโดดข้ามขั้นตอนต่าง ๆ หรือหลีกเลี่ยงการสร้างชั้น

ตอนข้างหน้าก่อนที่ภารกิจของชั้นตอนหลังจะเสร็จสิ้น

การเคลื่อนย้ายจุดแห่งความขัดแย้ง (displacement of contradictions) ในโลก และลักษณะเฉพาะของจีนที่เป็น "สังคมกึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา" ทำให้เหมาแบ่งการปฏิวัติจีนออกเป็น 2 ชั้นตอน คือ

ก. การปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายรวบรวมแนวร่วมที่กว้างใหญ่ไพศาลเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยม และสนับสนุนชาวนาจน ชาวนากลางต่อสู้กับเจ้าที่ดินเพื่อทำลายพันธนาการของศักดินาในชนบท การปฏิวัติประชาธิปไตยประชาธิปไตยเป็นชั้นตอนที่จำเป็นเพื่อปูพื้นฐานให้กับ

ข. การปฏิวัติสังคมนิยม

ภารกิจในการสร้างสรรค์ชั้นตอนประชาธิปไตยจึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญสำหรับจีนเพื่อสร้างทางผ่านที่ไม่ขาดสายของการปฏิวัติไปสู่ชั้นตอนสังคมนิยม กระบวนการทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ "การนำของเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ" ของพรรคที่เป็น "กองหน้า" และ "เครื่องมือ" ในการต่อสู้ทางชนชั้น³

จากประโยคที่ว่า "จิตสำนึกทางชนชั้นที่มาจากรายนอก" รวมอยู่ในตัวมันแล้วถึงการเปลี่ยนชนชั้นกรรมาชีพจาก Subject มาเป็น Object ของกระบวนการปฏิวัติ

สวินฮอว์งว่า พื้นฐานทางชนชั้นของพรรคจีนได้เปลี่ยนไปเป็นชาวนา (คงหมายถึงความคิดแบบนายทุนน้อย) แต่ตัวพรรคจีนเป็นพรคนายทุนน้อยจริง ๆ ภายหลังจากยึดอำนาจรัฐพรรคจีนคงจะหยุด โครงการอยู่แก่การปฏิรูปที่ดิน และ

แจกจ่ายกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้ชาวนาแก่ในทันทีก็ไม่ได้ ปฏิเสธว่า ความคิดแบบ Populism นั้นมีอิทธิพลอยู่จริงในพรรคคอมมิวนิสต์จีนรวมทั้งตัวของเหมาเองด้วย Populism ในรัสเซียได้แก้ปัญหาที่สำคัญ 2 ข้อ

(1) ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างปัญญาชนกับมวลชน ทำอย่างไรจึงจะสามารถนำความคิดของการปฏิวัติ ซึ่งมีอยู่ในหัวของปัญญาชนมาผนึกเข้ากับบทบาททาสวรรค์ที่ชี้ขาดของมวลชน

(2) ปัญหาของวิธีการและจุดหมายการปฏิวัติ ถ้าปฏิวัติโดยปัญญาชน การปฏิวัตินั้นสามารถที่จะแปรเปลี่ยนเป็นทรราชได้และมวลชนจะสูญเสียบทบาทที่สร้างสรรค์

กลอทซ์วิกของเหมา ได้พยายามค้นหาความสมมูลย์ที่ละเอียดอ่อนนี้ ในความคิดของเหมาในประชาชนมีจิตสำนึกและพลังปฏิวัติที่แฝงอยู่ในเหมาจึงเสนอว่า "จำเป็นที่จะต้องสามัคคีส่วน 95% ของประชาชนที่ดี และให้การศึกษากับอีก 5% ที่เหลือ" เหมาเปรียบเทียบกับประชาชนจีนเสมือนหน้ากระดาษขาวที่ใครสามารถจะเขียนอะไรลงไปก็ได้ ดังนั้นจึงให้ปัจเจกวิสัยมีบทบาทชี้ขาด (ในขณะที่ปัจเจกวิสัย ของเดนิคคือประชาชนที่มี จิตสำนึก และถูกจัดตั้งทางการเมือง) เมื่อเหมาพูดถึงชนชั้น ส่วนที่ถูกกล่าวถึงอยู่เสมอ ๆ คือ ปัญญาชนและชาวนา เหมาพร้อมที่จะสละพรรคเพื่อการบรรลุสังคมนิยม สนับสนุนการปฏิวัติแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ของมวลชนและการจัดตั้งองค์กรมวลชนที่จำเป็น แต่ก็มีขอบเขตระดับหนึ่ง ในความคิด "การปฏิวัติกลอทซ์วิก" ของเหมานั้น การพัฒนาเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็น

แต่ก็สามารถตระได้ในบางขณะเพื่อคงไว้ซึ่งสภาพของอุดมการณ์และสังคมของประชาชน ที่กล่าวเป็นตัวอย่างมาทั้งหมดนี้ คือ ลักษณะ Populism ซึ่งเป็นค่านหนึ่งของเหมา

บทที่ 1 สุวินัยสรุปว่า "ชาวนา" ประกอบเป็นพื้นฐานของพรรคคอมมิวนิสต์จีน บทที่ 2 ได้ขยายว่า "ชาวนาจีน" นี้ ไม่ใช่ชาวนาจีนธรรมดาแต่เป็น "ชาวนาจีนรอบข้าง" ซึ่งเกิดจาก

ก. บัณฑิตภายนอก คือการสถาปนาและพัฒนาการของระบบทุนนิยมโลก และจีนซึ่งเป็น "ทุนนิยมส่วนรอบข้าง" ตั้งแต่ปี 1935 ได้ถูกดึงเข้าไปสัมพันธ์แบบพึ่งพากับทุนนิยม "ส่วนศูนย์กลาง"

-การนำทฤษฎี "พึ่งพา" (Dependency theory) หรือ ทฤษฎี "การพัฒนาแบบเชิงซ้อน" (องค์ประกอบสังคมแห่งชาติ หมายถึงการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างวิธีการผลิตต่าง ๆ และการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบสังคมต่าง ๆ ประกอบขึ้นเป็นระบบทุนนิยมของโลก) มาใช้อธิบายปรากฏการณ์ของโลกในปัจจุบันนั้นเป็นสิ่งที่น่ารับฟัง โดยเฉพาะในแง่ของการแผ่ขยายความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม แต่ในความเห็นส่วนตัวแล้วผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับการนำเอา Concept นี้มาใช้ในลักษณะครอบงำทั่วไป ทฤษฎี Center-

Pheriperic มีจุดอ่อนคือละเลยลักษณะเฉพาะของพัฒนาการของแต่ละสังคม ยกตัวอย่างเช่นพัฒนาการของทุนนิยมในสิงคโปร์และเกาหลีใต้มีความแตกต่างกันมาก สิงคโปร์เป็นประเทศที่ถูกครอบงำโดยทุนต่างชาติ มีเศรษฐกิจแบบ Artificial ซึ่งต้องคอยปฏิสัมพันธ์และขึ้นต่อเศรษฐกิจของทุนนิยมส่วนศูนย์กลาง (ญี่ปุ่น ฯลฯ) ส่วนทุน

นิยมที่พัฒนาขึ้นในเกาหลีใต้นั้นมีลักษณะเฉพาะคือเป็นทุนนิยมแห่งรัฐ รัฐได้เข้ามาบริหารบทบาทสำคัญในการสะสมทุน เช่น จัดการปฏิรูปที่ดิน ปฏิรูปโครงสร้างสถาบันการเงิน ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจเพื่อกระตุ้นและยกระดับประสิทธิภาพในการผลิตของภาคเกษตรกรรมเพื่อป้องกันวิกฤตค้ำค้ำภาคอุตสาหกรรม ในขณะเดียวกัน รัฐก็ชดเชยค่าเสียหายให้กับเจ้าที่ดินและสนับสนุนให้เจ้าที่ดินเข้ามาทำการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเพื่อสร้างชนชั้นลงทุนใหม่ขึ้น การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้ดำเนินลอสถต้องไปกับการเปลี่ยนนโยบายจาก "การผลิตทดแทนการนำเข้า" (Import substitution) มาเป็น "การส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออก" (Export promotion) นอกจากนี้ มีการสร้างเขตเศรษฐกิจ (Economic zones) เพื่อดึงดูดและเทคโนโลยีจากต่างชาติ มีการจกตลาดแรงงานให้เป็นระบบ และแรงงานรับจ้างมีลักษณะเคลื่อนย้ายสูง และท้ายสุดท้าย ก็ผนึกเกาหลีใต้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกาแบ่งงานระดับโลกในรูปแบบใหม่

-ทฤษฎี Center-pheriperic ก็อยู่บนสมมติฐานว่า อัตราค่าไว้ในประเทศทุนนิยมมีแนวโน้มที่จะลดลงตามแบบแผน (Schema) "ของการผลิตซ้ำบนฐานที่กว้าง" (Enlarged reproduction) ของเงิน ดังนั้นเพื่อค้ำกับแนวโน้มนี้ ประเทศทุนนิยมจึงต้องส่งทุนออกไปสู่ทวีปประเทศด้อยพัฒนา (Pheriperic) เมื่อมูลค่าของพลังแรงงาน (ค่าจ้าง) ในประเทศเหล่านี้ต่ำ ทุนต่างชาติจึงสามารถกอบโกย Extra profit ได้ แต่ปัญหามีว่าค่าจ้างเป็นปัจจัยชักจูงให้มีการลงทุนจริง

หรือเปล่า? เพราะคุณนิยมสามารถที่จะชดเชยแบบ Relative Surplus Value (ใช้เครื่องจักรทันสมัยในการผลิต เพื่อยกประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้น ทำให้ผลิตสินค้าได้มากขึ้นตามหน่วยชั่วโมงที่คงที่ ซึ่งมีผลให้มูลค่าของพลังแรงงานต่ำลง ในแง่ที่ว่ามูลค่าของพลังแรงงานเท่ากับมูลค่าของปัจจัยการดำรงชีพที่กรรมกรผลิตขึ้น)

ดังนั้น ถ้าคุณกระแสดการเคลื่อนไหวของทุนระหว่างชาติในปัจจุบัน จะเห็นว่ามีการเคลื่อนย้ายทุนระหว่างประเทศที่เราเรียกว่า “ศูนย์กลาง” ในสัดส่วนที่มากขึ้นแทนที่จะเป็นแบบเดียวระหว่าง “ศูนย์กลาง” และ “ส่วนรอบข้าง” การลงทุนทั้งหมดของสหรัฐ ฯ ในต่างประเทศในปี 1970 นั้นร้อยละ 30 เป็นการลงทุนในประเทศยุโรป และสัดส่วนนี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มพูนความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ (และเมื่อไม่นานนี้ บริษัทโตโยต้าได้ขอเปิดโรงงานผลิตรถยนต์ขึ้นในอเมริกา การที่อเมริกายอมให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนได้ในบางสาขาของภาคอุตสาหกรรม ทำให้เห็นถึงแนวโน้มใหม่ของการแบ่งงานกันทำในระดับโลก.)

– “ทฤษฎีพึ่งพา” มีข้อจำกัดอยู่ที่การอธิบายคุณนิยมจากช่วงการหมุนเวียนของทุนและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบภายนอก เช่น “การแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม” เป็นต้น

– ทฤษฎีทาง Center-peripheric ของ Samir Amin มีลักษณะเป็นกลไกคือ มองการพัฒนาความสัมพันธ์แบบสินค้า (Commodities relationships) เป็นเส้นตรงไปสู่ทุนนิยม

ในบทความ “สุนิยอธิบายว่าสังคมจีนก่อนการรุกรานของค่างชาติมีวิธีการผลิตแบบเอเชียแต่ผู้เขียนมีความเห็นว่าเป็นสังคมแบบรัฐการ-ศักดินา (Feudal bureaucratic society) มากกว่า ซึ่งมีลักษณะสำคัญดังนี้

(1) ที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐทางทฤษฎี แต่ในความเป็นจริงแล้วกรรมสิทธิ์นี้ทำงานในระดับอุดมการณ์ (Ideology) เพื่อสร้างความชอบธรรมให้รัฐ ในการเก็บอากรค่าเช่าครอบครัวยุวชนาเล็ก ประกอบเป็นหน่วยการผลิตพื้นฐานของสังคม ถ้าคิดวิวัฒนาการของระบบกรรมสิทธิ์ในที่ดินแบบความสัมพันธ์ทางสังคมมิใช่ทางนิตินัย จะให้ความกระจ่างเกี่ยวกับที่มาของค่าเช่า และวิธีการผลิตข้าวขององค์ประกอบสังคมแบบรัฐการ-ศักดินานี้

ในคริสต์ศตวรรษที่ 6-3 B.C. คำนาถเก่าของจีนเล่าว่า ที่ดินถูกจัดแบ่งออกเป็นตาราง # ที่ดินตรงกลางเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม (ประชาคม) ชาวนาทุกคนครอบครัวจะต้องสละเวลาส่วนหนึ่งมาทำการผลิตร่วมกันบนที่ดินผืนนั้น ประชาคมเป็นผู้แจกจ่ายที่ดินรอบข้างที่เหลือให้ครอบครัวชาวนาทำกิน กล่าวได้ว่าการแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นแล้วระดับหนึ่ง และส่วนเกินที่ชาวนาผลิตขึ้นนั้นถูกชดเชยไปด้วยสองวิธีการโดยที่รัฐไม่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวในช่วงของการผลิตเลย

– ในความคิดของซงจื้อนั้น รัฐจะไม่ให้ความสนใจกับการพัฒนาเกษตรกรรม แต่จะส่งเสริมให้ชาวนาซึ่งเป็นหน่วยการผลิตสามารถผลิตแบบพึ่งตนเองได้ ส่วนเกินนั้นถูกดึงด้วยการเก็บภาษีค่าเช่า

* เกี่ยวกับสังคมรัฐการ-ศักดินา ผู้เขียนเขียนและรวบรวมจาก Note Inedit ของ P. Tissier

- ในความคิดของ Legisterist รัฐส่งเสริมให้ชาวนาผลิตเพื่อตลาด รัฐจึงส่วนเกินมาครอบครองด้วยการผูกขาดการค้าขาย และการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน (Terms of exchange) เช่น การตั้งราคาผลผลิตทางเกษตร ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า เมื่อชาวนาถูกดึงเข้ามาในระบบการแลกเปลี่ยนมากขึ้น ภาษีที่ดินจะมีความสำคัญน้อยลง การใช้กลไกของราคานี้ ได้รับความนิยมใช้ในราชวงศ์ค้อ ๆ มา

สมัยราชวงศ์ฮั่น (206-220 A.D.) ปราบปรามกรรมสิทธิ์ในที่ดินอยู่ 2 ชนิดคือที่ดินที่รัฐมอบให้ขุนนางตามยศตำแหน่ง และที่ดินที่รัฐแจกจ่ายให้ชาวนาแต่ละครอบครัว โดยมีข้อผูกมัดว่า ทั้งขุนนางและชาวนาจะต้องจ่ายอากรค่านาให้รัฐ และรัฐพยายามร่างไว้ซึ่งนโยบาย “ความเสมอภาค” โดยทั้งการออกกฎหมายจำกัดขนาดถือครองที่ดิน เพื่อป้องกันการรวมศูนย์ของทรัพย์สินที่ดิน จำกัดจำนวนทาสในความครอบครองของขุนนางและห้ามมีการซื้อขายที่ดิน ทั้งนี้เพื่อหยุดฐานะของชาวนา เพื่อผลประโยชน์และความมั่นคงขององค์ประกอบสังคม

ภายหลังคริสตศตวรรษที่ 3 ครอบครัวมีขนาดใหญ่มากขึ้น ระบบการสืบทอดมรดกมีผลทำให้ที่ดินถูกแบ่งซอยออกเป็นขนาดย่อม ซึ่งสร้างความยากลำบากในการเก็บทမ်းเงินและอากรค่านาอย่างทั่วถึง รัฐจึงถือหลักการแจกจ่ายที่ดินตามความสามารถในการผลิตของแต่ละครอบครัว

สมัยราชวงศ์ถัง คริสตศตวรรษที่ 7-8 A.D. เป็นช่วงสำคัญที่สุดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์จีน รัฐได้เปิดโอกาสให้มีการซื้อขายที่ดินในหมู่ชาวนา

ทำให้ชาวนามีโอกาสล้มละลายเพราะสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ง่ายขึ้น และการที่เจ้าที่ดินได้เข้ามา มีบทบาทที่สำคัญขึ้น ก่อให้เกิดความแตกต่างทางเศรษฐกิจของชนชั้นในชนบท นอกจากนี้รัฐก็ได้แบ่งที่ดินของสาธารณะบางส่วนให้กับข้าราชการ ซึ่งไม่ได้ทำการผลิตโดยตรงแก่อาศัยแรงงานของชาวนารับจ้าง

ช่วงกลางคริสตศตวรรษที่ 13 ชาวนาอิสระได้สูญหายไปเนื่องจากการเป็นหนี้สินต้องหลบเข้าหาความคุ้มครองจากวัด เมื่อรัฐบาลเลิกการดำเนินนโยบาย “เสมอภาค” ขุนนางและวัดก็ได้เข้าทำการครอบครองที่ดินที่มีความสมบูรณ์ อัตราค่าอากรในรูปผลผลิตลดลงจากร้อยละ 10 ในราชวงศ์ค้อก่อน ๆ มาเป็นร้อยละ 3.5 ในราชวงศ์ฮั่น และน้อยกว่าร้อยละ 3 ในสมัยต่อมา

สิ้นราชวงศ์ถังและโจว ได้เกิดระบบเจ้าที่ดินอาศัยอยู่ในเมือง (Absentee landlords) ในขณะที่ถ้าเจ้าที่ดินที่จ่ายให้กับเจ้าที่ดินมีความสำคัญเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 50 ของผลผลิต) การรุกรานของมองโกล ในตอนเหนือของจีน ได้กระจายความสัมพันธ์แบบชาวนารวย-เจ้าที่ดินตั้งแต่คริสตศตวรรษที่ 14 และราชวงศ์จินเป็นต้นมา ระบบเจ้าของที่ดินขนาดเล็กได้พัฒนาอย่างถ่องเนื่อง การเช่านาทำได้กลายเป็นวิถีการผลิตหลัก ขณะเดียวกันการเผยแพร่การทำนาเปียกและการชลประทานทางตอนใต้ของจีน เปิดโอกาสให้สามารถทำการผลิตได้มากขึ้นในเนื้อที่ที่ลดลง (สาเหตุการคงอยู่ของหน่วยการผลิตขนาดเล็ก) กว๊านเหอเจิ้งมีส่วนเกินที่สำคัญส่วนหนึ่งที่เสียดอกและหมุนเวียนอยู่ในสังคม และอธิบายถึงความมั่นคงของสังคมนี้ ส่วนเกินและความมีอิสระของครอบครัวชาวนาในการ

จัดเทคนิคทางการผลิต เราจึงสามารถอธิบายได้ถึง การก่อรูปของ "ชนชั้นที่ได้ประโยชน์จากค่าเช่า" และรูปแบบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ ส่วนเกินจะถูกแบ่ง ระหว่างเจ้าที่ดิน(รับอากรค่านามาพร้อมกับค่าเช่า) ซึ่งรับ "ค่าเช่าก้อนใหญ่" และชาวนาผู้ซึ่งรับภาระในการจัดการผลิตและการลงทุน ซึ่งรับ "ค่าเช่าก้อนเล็ก" ด้วยเหตุนี้ เจ้าที่ดินจึงไม่แสวงหาการผลิตขนาดใหญ่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัจจัยหยุดยั้ง การเกิดขึ้นของการจัดการผลิตแบบทุนนิยมในภาค เกษตรของจีน

(2) ทาสได้เกิดขึ้นในช่วงของประวัติศาสตร์ จีน แต่ไม่เคยพัฒนาขึ้นเป็นวิธีการผลิตหลัก โพร ในความหมายของยุโรปเกิดขึ้นแบบประปราย ส่วน ประชาคมชาวนา (Peasant community) ซึ่งมี กรรมสิทธิ์ส่วนรวมนั้นได้ถูกทำลายลง หลังคริสต์ ศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา นี่คือปัญหา ถ้าเราจะวิ เเคราะห์สังคมจีนว่า อยู่ในวิธีการผลิตแบบเอเชีย

(3) กล่าวได้ว่ามีการหมุนเวียนของผลผลิต เกิดขึ้นแล้วในช่วงแรก ๆ ซึ่งเราสามารถอธิบายได้ จากลักษณะที่ว่า รัฐคือส่วนเกินที่หมุนเวียนอยู่ใน สังคมด้วยการผูกขาดการค้าขาย รัฐไม่ได้ชุกcrik แบบมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะไม่ได้ผูกพัน กับการสะสมทุน สิ่งที่รัฐคอยระวัง ก็คือให้มีส่วน เกินหมุนเวียนอยู่ในสังคมพอเพียงเพื่อการผลิตซ้ำ ขององค์ประกอบสังคมนี้

ในการตั้งส่วนเกินมาไว้ที่ส่วนกลาง รัฐจึงจำ ต้อง ก) ถ้าจุนอานาจากส่วนกลางและบทบาท ของรัฐการ และ ข) พัฒนาการค้าขายภายใต้ความ คุกของรัฐ(เราจึงไม่เห็นการก่อตัวของชนชั้นบูร ชาวีหรือระอย่างในยุโรปตะวันตก)

(4) โครงสร้างของสังคมแบบรัฐการ-ศักดินา นั้น จึงประกอบด้วย

ก) ความสัมพันธ์แบบครอบงำ (domination) ระหว่างชนชั้นข้าราชการ(รัฐ)กับชนชั้นชาวนา

ข) ความสัมพันธ์ชุกcrikแบบพื้นฐาน (Exploitation) ในรูปการชุกcrikส่วนเกินด้วยค่าเช่านา (Rent) ประปนกับอากรค่านา และเมื่อการชุกcrik สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนเช่นนี้ โครงสร้างส่วน บน (อุดมการและการเมือง) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่รัฐใช้ในการครอบงำประชาชน อาทิ ขงจื้อ เป็นต้น บทบาทของอุดมการและการเมืองเป็น เครื่องมือส่งเสริมความมั่นคงให้กับองค์ประกอบ สังคม (Social formation) นี้ ในแง่ที่ว่าแม้ พลังการผลิตจะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างลึก ซึ้ง ก็ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ทางการผลิตเกิด การเปลี่ยนแปลง

ค) มีข้อที่อยากเสริมสวียนัยเกี่ยวกับการจำ แนกชนชั้นในสังคมคือ การจำแนกชนชั้นจากความ สัมพันธ์ทางเศรษฐกิจนั้นไม่เพียงพอ แต่จะต้อง กำหนดจากอุดมการ และการเมืองด้วย พื้นฐาน กำหนดทางชนชั้นและจุดยืนทางชนชั้นจึงเป็นปัจจัย สำคัญในการวิเคราะห์ชนชั้นในสังคม แก่จุดอ่อน ของลัทธิเหมาอยู่ที่การให้ ความสำคัญกับพื้นฐาน กำหนดทางชนชั้นมาเป็นรองและจุดยืนทางชนชั้น เป็นหลัก

ง) สวียนัยอธิบาย Bureaucracy ในจีนด้วย โครงสร้างส่วนบน เช่นตัวผู้นำหรือเหมาเป็นต้น ซึ่งทำให้เราวิเคราะห์ไปได้ไม่ไกล การเปลี่ยนผู้ นำหรือการมีประชาธิปไตยของชนชั้นนั้นกรรมมา ชีฟ (สภาโซเวียต) ยังไม่ให้หลักประกันเพียงพอที่

จะแก้ไขปัญหานี้ ควบคู่กันที่เรายังไม่ยอมแตะต้อง และวิเคราะห์ถึงวิถีการผลิตหลักที่ครอบงำสังคม คือทุนนิยมแห่งรัฐ (Capitalism d'Etat)* และความสัมพันธ์ทางการผลิต เราก็จะไม่เข้าใจพื้นฐานทางวัตถุของชนชั้นอภิสิทธิ์ชน ระบบอภิสิทธิ์ในประเทศสังคมนิยมนั้น จะมีมากหรือน้อยอย่างไร ดั่งนี้ยังไม่สำคัญ แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ทำไมสังคมนิยมจึงมีระบบอภิสิทธิ์

ภาคแรกของบทความวิเคราะห์การพัฒนาของทุนนิยมโลกด้วยทฤษฎี “ฟองพา” ภาคที่สองเป็นการนำทฤษฎีเดียวกันนี้มาใช้วิเคราะห์ในระบอบชาติของสังคมนิยมระยะผ่าน คือแบ่งเศรษฐกิจของชาติออกเป็นสองภาค ภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม หรือ เมืองกับชนบท และทั้งสองภาคหรือสองภูมิภาคสัมพันธ์กันบนสมมติฐานของกฎ “การสะสมทุนแบบสังคมนิยม”

เกี่ยวกับการ “สะสมทุนแบบสังคมนิยม”¹ E. Preobrazhensky เคยเสนอไว้ว่า “เนื่องจากส่วนเกินที่ผลิตขึ้นในภาคอุตสาหกรรมมีไม่เพียงพอสำหรับการสะสมทุน การสะสมโภคทรัพย์ส่วนใหญ่จะได้อมาจากแหล่งที่อยู่นอกเหนือจากระบบเศรษฐกิจของรัฐ และการสะสมทุนนี้จะมีบทบาทอย่างกว้างขวางในประเทศเกษตรกรรมที่ล่าช้าเพื่อการ

พัฒนาอุตสาหกรรม และแหล่งที่อยู่นอกเหนือจากระบบเศรษฐกิจของรัฐก็คือ เกษตรกรรม เช่น ช่วงพาณิชย์นิยม (Mercantilist) ในยุโรป พ่อค้าได้รวบรวมทุนทรัพย์ด้วยการซื้อที่ดินจากอาณานิคม เช่นเดียวกัน อุตสาหกรรมแบบสังคมนิยมจะต้องดึงโภคทรัพย์ (แต่ด้วยนโยบายที่ไม่เผด็จการ) จากอาณานิคมภายใน คือภาคเกษตรกรรมซึ่งถูกครอบงำโดยปัจเจกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลขนาดเล็ก⁴ Preobrazhensky เสนอให้ยับยั้งการใช้กฎของอัตราแลกเปลี่ยน (Terms of exchange) ที่ให้ประโยชน์ภาคอุตสาหกรรมเหนือภาคเกษตรกรรม [หรือ “การแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรม” (Unequal exchange) นั่นเอง] โดยที่รัฐใช้กลไกราคาเป็นเครื่องมือดึงส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรมด้วยการตั้งราคาคำซื้ออุตสาหกรรม เช่น เครื่องจักรที่ขายให้ภาคเกษตรกรรมไว้สูง ขณะเดียวกัน ก็ลดราคาข้าวซื้อผลผลิตที่ชาวนาขายให้กับรัฐ

ทำไมการจัดความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมจึงมีความสำคัญ เพราะ

1. วิธีการ (means) และจุดหมายปลายทางที่จะไป (ends) นั้นแยกกันไม่ออก
2. ปัญหาเศรษฐกิจ จากประสบการณ์ของรัสเซียและจีนโดยเฉพาะ ช่วงการวางแผนปีแรก

*Capitalism d'Etat ในที่นี้หมายถึงความดัง

ก. ผู้ผลิตโดยตรงถูกแยกออกจากปัจจัยการผลิต ซึ่งอธิบายถึงการคงอยู่ของแรงงานรับจ้าง

ข. หน่วยการผลิตต่างๆ ทำการผลิตแบบเป็นอิสระ แยกจากกันและกัน ซึ่งอธิบายถึงการมีอยู่ของการผลิตแบบสินค้า และ Commodities Categories เช่นราคา ค่าจ้าง ฯลฯ

รายละเอียดดูได้จาก **Charles Bettelheim, Calcul économique et formes de la propriété, Ed. Mospéro.**

เงินเพื่อ และความตึงเครียดทางชนชั้นระหว่างกรรมกรกับชาวนา

การวางแผนฉบับแรกของจีนที่เน้นการเร่งสร้างอุตสาหกรรมหนัก (รวมทั้งช่วง “ก้าวกระโดดไกล”) ระหว่าง 1952-60 ทำให้ภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการเติบโตสูง 18.29% แต่ก็นำมาซึ่งการตกต่ำของผลผลิตทางเกษตร (0.35% ในช่วงปี 1960-65) และส่งผลให้การผลิตในภาคอุตสาหกรรมตกต่ำลงมาด้วยในช่วงเดียวกัน (1.58%)

ด้วยนโยบายปรับตัว “เกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน อุตสาหกรรมเป็นปัจจัยชี้นำ” จึงได้แก้ไขความไม่สมดุลนี้ในปีต่อมา*

ภายหลังที่ “กลุ่มสี่คน” ถูกขจัดลงในปี 1976 ผู้นำใหม่ของจีนได้ประกาศนโยบาย “สี่ทันสมัย” พัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การป้องกันประเทศ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อทำให้จีน “ทันสมัย” ก่อนสิ้นคริสต์ศตวรรษนี้ ในช่วงปี 1977-78 ภายใต้การนำของ Hua Guofeng

ตารางที่ 1

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม-เกษตรกรรม ของจีนภายหลังการปฏิวัติ

ปี	1949-52	1952-60	1952-74	1960-65	1965-70	1970-74
ผลผลิตของอุตสาหกรรม	33.89	18.29	10.59	1.58	9.5	8.43
ปี	1949-52	1952-58	1952-74	1958-65	1965-70	1970-74
ผลผลิตของเกษตรกรรม	13.2	4.4	2.01- 2.46	-0.35	3.56	3.14
ความแตกต่างอุตสาหกรรม-เกษตรกรรม	20.69	13.85	8.06	1.93	5.94	5.29

ที่มา : Howe Christopher, *China's economy : a basic guide, 1978.*

* เมาได้วิจารณ์โมเดลโซเวียต (ทางอ้อม) ในบทความ “ว่าด้วยความสัมพันธ์ใหญ่ 10 ประการ” แต่ก็เพียงคำขู่เหนมิได้ถูกนำไปปฏิบัติจริง ๆ เพราะในช่วง “ก้าวกระโดดไกล” (1958-60) ยังมีการเน้นการผลิตปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะเหล็ก อัตราการสะสมทุนอยู่ในระดับที่สูงมาก (ร้อยละ 36)

จีนได้หันกลับมาใช้นโยบายเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สมดุลในภาคต่าง ๆ ของเศรษฐกิจและจุดรั้งการเติบโตของเศรษฐกิจก็จะได้เห็นได้จากการวางที่ 2 ในปี 1979 จีนจึงต้องประกาศนโยบาย “ปรับตัว” และตั้งแต่วันที่

1980 เป็นต้นมา แนวของ Chen Yun : “เกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน อุตสาหกรรมเป็นหลัก” ได้ขึ้นมาแข่งหน้านโยบาย “การลงทุน” ของเติ้งเสี่ยวผิง ที่ผ่านมานโยบายของเหมาคือ ให้มีส่วนเกิน

ตารางที่ 2

อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจจีนช่วง 1977-1979

	1977	% 77/76	1978	% 78/77	1979	% 79/78
มูลค่ารวมของผลผลิตอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม	506.7	—	569.0	12.3	617.3	8.5
มูลค่ารวมของผลผลิตอุตสาหกรรม	372.8	14.3	423.1	13.5	459.1	8.5
มูลค่ารวมของผลผลิตเกษตรกรรม	134.0	—	145.9	8.9	158.3	8.5
รายได้ประชาชาติ	281,250	8.0	315,000	12.0	337,000	6.9
การผลิตในภาคอุตสาหกรรม						
เหล็ก	23.74	16.0	31.78	33.9	34.48	8.5
ถ่านหิน	550	13.9	618	12.4	635	2.8
น้ำมัน	93	7.6	104.05	11.1	106.15	2.0
ไฟฟ้า (พันล้าน Kwh)	223,400	10.0	256,550	14.8	281,950	9.9
ปุ๋ยเคมี	7,238	38.1	8,693	20.1	10,654	22.6
ใยเคมี	189,880	30.0	384,600	44.9	326,000	14.4
การผลิตในภาคเกษตรกรรม						
เมล็ดพืช	282.75	—	304.75	7.8	324.9	6.6

ที่มา : Beijing Information No. 27, 29 ปี 1979, Beijing Review No. 19, 1980.

* Chen Yun เคยมีบทบาทในช่วงปี 1960-65

ที่สำคัญส่วนหนึ่งหมุนเวียนอยู่ในชนบท ทั้งนี้เพื่อประชาชนในชนบทจะได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา การเกษตร คอมมูน และการสร้างอุตสาหกรรม ชนบทขนาดเล็กบนความริเริ่มและความเป็นตัว ของตัวเอง ในรูปแบบของการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ แบบ (Intergrated development) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ในการเปลี่ยนแปลงของความ สัมพันธ์ระหว่างภาคอุตสาหกรรมทันสมัยและภาค เกษตรกรรมนั้น อุตสาหกรรมท้องถิ่นขนาดเล็กจะ มีบทบาทเป็นตัวผ่านถ่ายทอดความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์และทางเทคนิค

ความสัมพันธ์ระหว่างอุตสาหกรรมท้องถิ่น กับอุตสาหกรรมทันสมัยนั้นโดยหลักใหญ่แล้วเป็น ความสัมพันธ์แบบค้ำยันเกี่ยว โดยอุตสาหกรรม ท้องถิ่นจะเป็นผู้รับเทคนิคในการผลิตที่จำเป็น ส่วนใหญ่ ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตร กรรมและอุตสาหกรรมท้องถิ่นจะเป็นลักษณะ “ไป กลับ” กล่าวคือ อุตสาหกรรมท้องถิ่นจะเน้นความ สำคัญที่การสร้างนักเทคนิคให้กับภาคเกษตรกรรม และผลิตสิ่งของที่จำเป็นให้เกษตรกรในปริมาณ ที่เพิ่มขึ้นๆ ในขณะที่ภาคเกษตรกรรมเองก็ส่งวัตถู ดิบให้เป็นการแลกเปลี่ยน บัญญัติสำคัญที่จะสร้าง ความสัมพันธ์นี้คือปริมาณของอุปสงค์ในตลาดและ ระดับเทคนิคที่มีอยู่ กลไกของราคาจะมีบทบาทที่ สำคัญน้อยลง

ในขั้นตอนที่ 2 อุตสาหกรรมท้องถิ่นและ เกษตรกรรมถูกผนึก (intergrate) เข้าด้วยกัน ส่วนหนึ่ง เกษตรกรรมจะส่งวัตถุดิบในปริมาณที่

เพิ่มขึ้นให้อุตสาหกรรมเบา และอุตสาหกรรมทอง ถิ่นได้ดำเนินการผลิตแบบแปรรูปผลผลิตทางการ เกษตรเป็นส่วนใหญ่ เมื่ออำนาจในการซื้อเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพทางเกษตร อุตสาหกรรมท้องถิ่นจะมีทุนรอนที่จำเป็นในการ ซื้อวัตถุดิบมากขึ้น และในที่สุดก็จะสามารถทำ การผลิตสิ่งของบางชนิดให้กับอุตสาหกรรมหนักได้

ขั้นตอนที่ 3 อุตสาหกรรมท้องถิ่นและอุตสาหกรรมสมัยใหม่ได้ถูกผนึกเข้าด้วยกัน อุตสาหกรรมท้องถิ่นได้เข้ามาทำการผลิตในสาขาหนึ่งของ ภาคอุตสาหกรรมทันสมัย ยกระดับคุณภาพของ ผลิตผลของอุตสาหกรรมท้องถิ่น และขยายการ ผลิตแบบแลกเปลี่ยนแปรรูป อุตสาหกรรมท้องถิ่นและภาคบริการ (service) จะมีบทบาทสำคัญ เพิ่มขึ้นในการจ้างงาน และการเคลื่อนย้ายผู้ที่ทำ การผลิตในภาคเกษตรกรรมไปยังอุตสาหกรรม ท้องถิ่น จะเริ่มมีความสำคัญขึ้นพร้อม ๆ กับการที่ภาคเกษตรกรรมใช้เครื่องจักรในการผลิต มากขึ้น

ดังนั้นการสร้างอุตสาหกรรมท้องถิ่นซึ่งขึ้น อยู่กับแรงงานและทุนรอนเป็นหลัก* จะสร้าง ฐานสำหรับการนำเครื่องจักรมาใช้ในการเกษตร และในทางกลับกันก็จะเปิดโอกาสให้ชาวนาได้เข้า มาจับต้องงานชนิดใหม่และเพิ่มผลิตภาพ (productivity) และเมื่อผลิตภาพสูงขึ้น พืชผล เศรษฐกิจเก็บเกี่ยวได้มากขึ้น ก็จะเปิดโอกาสให้อุตสาหกรรมเบาได้รับวัตถุดิบเพิ่มขึ้น ในกระบวนการนี้ อุตสาหกรรมท้องถิ่นจะเป็นตัวคู่ชับ

* ในการสร้างอุตสาหกรรมท้องถิ่นนั้น ในระยะแรก ต้นทุนในการผลิตจะสูงกว่าราคาขาย ซึ่งจะต้องทดแทนด้วย กำไรที่ได้มาจากอุตสาหกรรมเบา

(absorb) พลังแรงงาน เมื่ออำนาจในการซื้อเพิ่มขึ้น ความต้องการของผลผลิตของอุตสาหกรรมเบาและของอุตสาหกรรมโดยทั้งหมดก็จะเพิ่มขึ้นด้วย⁵

นโยบายของผู้นำใหม่ของจีนเป็นนโยบายการลงทุน (policy of investment) ดังนั้นจะต้องทำทุกวิถีทางที่จะดึงส่วนเกินที่เด็ดลอกหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจมาไว้ที่ส่วนกลาง อุตสาหกรรมท้องถิ่นได้ถูกพิจารณาบนหลักการกำไร-ขาดทุน (profit and loss) ถ้าอุตสาหกรรมท้องถิ่นไหนผลิตแบบขาดทุนก็จะถูกปิดลงทันที ถ้าอันไหนผลิตขาดทุนบ้าง ได้กำไรบ้างก็จะถูกปรับปรุงใหม่ ถ้าอันไหนผลิตได้กำไรก็จะได้รับการสนับสนุน ในปี 1979 อุตสาหกรรมรายย่อยขนาดเล็กได้ถูกปิดลงประมาณ 7,000 ราย - แต่เนื่องจากอุตสาหกรรมท้องถิ่นถูกสร้างบนความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสาขาอื่น ๆ ของเศรษฐกิจ การขจัดส่วนหนึ่งออกไป หมายถึงการทำลายความเชื่อมโยงนี้ลง และนี่คือปัญหาที่ผู้นำใหม่ของจีนกำลังประสบอยู่

การเก็บเอาส่วนเกินที่เด็ดลอกอยู่ในชนบทมาไว้ที่ส่วนกลางนั้นกระทำโดยการวางแผนแบบรวมศูนย์จากส่วนกลางและนำระบบการทำสัญญามาใช้ระหว่างหน่วยการผลิตด้วยกันเอง เช่นระหว่างคอมมูนกับคอมมูนโดยมีธนาคารเป็นแกนกลาง สาเหตุที่ "กลุ่มสี่คน" ถูกขจัดออกไปส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าพวกเขาชักชวน "การสะสมทุนแบบสังคมนิยม" ไม่ใช่เพราะความล้มเหลวทางด้านเศรษฐกิจเหมือนอย่างที่ทางการจีนมักจะอ้างตามแผนภาพที่ 1 ของบทความของสุวินัยเองและ

ข้อมูลที่อื่น ๆ ก็มีให้ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจจีนตกต่ำตั้งแต่การปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นต้นมา ยกเว้นปี 1975-77 ซึ่งเป็นช่วงของวิกฤติทางการเมือง

3. เพราะว่าเป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับชาวนา ระหว่างส่วนกลางกับชนบท การร่ำรวยซึ่งพันธมิตรระหว่างกรรมกร-ชาวนา เป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะบรรลุสังคมนิยมโดยเฉพาะกรณีของจีน ซึ่งกรรมกรเปรียบเสมือนเกาะกลางมหาสมุทร (ชาวนา) ที่กว้างใหญ่ รัสเซียเป็นตัวอย่างที่ดีของการทำลายพันธมิตรนี้ ปัจจุบันรัสเซียต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านอาหารอย่างหนักทุกปี รัสเซียต้องสั่งซื้อข้าวจากอเมริกาเป็นจำนวนมากมายมหาศาล ในปีนี้รัสเซียต้องเผชิญกับปัญหาหนัก เพราะผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมลดลงจากปีที่แล้วถึง 30%

บทความนี้กล่าวถึง "กฎ" และในจำนวน "กฎ" หลายอัน มีอันหนึ่งที่จำเป็นและสำคัญไม่ได้โดยเฉพาะสังคมนิยมระยะผ่านคือ กฎของมูลค่า (law of value) กฎของมูลค่าเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมา 60 กว่าปีแล้วและปัจจุบันก็ไม่มีแนวโน้มที่จะสิ้นสุดลงง่าย ๆ ก่อนที่จะเข้าใจว่า "กฎของมูลค่า" คืออะไร ต้องเข้าใจว่า "มูลค่า" คืออะไร ก่อนอื่น ขอเสนอวิธีการอธิบาย "มูลค่า" ที่แพร่หลายที่สุดของสำนัก "เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม" ใน *Manual of Political Economy of Socialism* ซึ่ง Academy of Social Science ของรัสเซียเป็นผู้จัดทำขึ้นในปี 1954 และหนังสือ *Political Economy* ของจีน (สำนักพิมพ์ปักกิ่งแปลภาษาต่างประเทศปี 1976)

ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนจากสินค้ามาเป็นมูลค่าโดย
ใช้วิธี reduction ดังนี้⁶

สินค้า (A,B...) มีอัตราประโยชน์หรือ
“มูลค่าในการใช้” เนื่องจากรูปแบบธรรมชาติ
ของมันซึ่งเป็นผลของแรงงานรูปธรรม (concrete
labour) ที่ใช้ไปในการผลิต

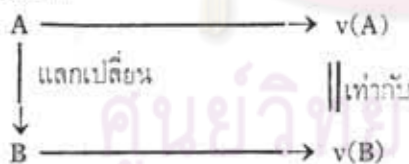
สินค้าเหล่านี้ แลเปลี่ยนกันในส่วนส่วน ๆ
หนึ่งที่กำหนด $A = B = \dots$ การที่สินค้าสามารถ
เปรียบเทียบหาสัดส่วนความเท่ากันได้จากการแลกเปลี่ยน
นั้นจำเป็นต้องมีปัจจัย ๆ หนึ่งที่เหมือนกันแฝง
อยู่ภายในของสินค้าแต่ละชนิด สิ่งนี้ก็คือ “แรง
งานทั่วไป” (general labour) หรือ “แรงงาน
นามธรรม” (abstract labour) ซึ่งใช้ไปในการ
ผลิตสินค้าแต่ละชนิด

เราสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$A = B \iff v(A) = v(B) = t$$

“v” คือจำนวนเวลา (ชั่วโมง) ของแรงงานทั่วไป
ที่จำเป็นทางสังคม (t) ที่ใช้ในการผลิตสินค้าแต่ละ
ชนิด

ดังนี้เมื่อ

การอธิบาย “มูลค่า” ด้วยวิธีนี้สอดคล้อง
กับข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งที่มาร์กซ์เขียนใน CAPITAL
และเกือบจะทั้งหมดที่เขาเขียนไว้ใน *Critique of Political Economy* มันได้ช่วยเปิด
โป่งอย่างล้นเอ่อถึงการชุดวิถีมูลค่าส่วนเกินใน
ระบบทุนนิยมในทางคำนวณ

แต่การอธิบายนี้มีความคลาดเคลื่อนอยู่บาง

ประการ เพราะทำให้เราเข้าใจว่าสินค้าประกอบ
ด้วย 2 ค่า ค่าหนึ่งคือมูลค่าในการใช้ – รูป
แบบธรรมชาติ – แรงงานรูปธรรม และอีกค่า
หนึ่ง มูลค่า – รูปแบบของมูลค่า – แรงงานนาม
ธรรม

ทั้ง 2 ค่านี้ถูกทำให้ปรากฏว่า “ไม่มีความ
ขัดแย้ง” “แยกออกจากกัน” แต่ละค่ามีมูล
เหตุที่ถูกกำหนดมาไม่เหมือนกัน (เช่น ผ้าเช็ด
หน้าสีแสดและทำด้วยไหม) และการแลกเปลี่ยน
นี้เองที่ทำให้เรากันพบ “แก่น” ของมูลค่า (va-
lue substance) แก่นนี้ (ซึ่งเป็นผลผลิตของแรง
งานมนุษย์) จึงเป็นสรรพสิ่งที่มีอยู่ตลอดไป

นี่ก็มีเนื้อหาที่ไม่แตกต่างกันเท่ากับเศรษฐ-
ศาสตร์คลาสสิก โดยเฉพาะ Ricardo ดังที่มาร์กซ์
วิจารณ์ไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์การเมืองได้วิเคราะห์
แต่ไม่ครบถ้วนถึงมูลค่าและความยิ่งใหญ่ (gran-
deur) ของมูลค่า พวกเขาได้วิเคราะห์จนกระทั่ง
ค้นพบแก่นที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้รูปแบบนี้ แต่
เศรษฐศาสตร์การเมืองไม่เคยตั้งปัญหาเลยว่า ทำ
ไมแก่นนี้จึงสมรูปแบบมูลค่า ทำไมแรงงานจึง
ต้องแสดงออกในมูลค่าของการผลิต”⁷

เพื่อให้ปัญหาคัดขึ้น จึงขอตั้งคำถามต่าง ๆ
ดังนี้ ทำไม “ตัวกำหนดต่าง ๆ” จึงต้องสมรูป
แบบของมูลค่าในสังคมที่มีการผลิตสินค้า ทำไม
ในกรณีของไพร่ จำนวนเวลาที่เขาใช้ในการผลิต
เพื่อเจ้าที่ดิน จึงไม่เป็นสิ่งอื่นนอกจากคำนวณจาก
วันทำงาน ถ้าเราคิดว่าสินค้าประกอบด้วยแก่น
สารซึ่งก็คือ แรงงานทั่วไปทางสังคมหรือแรงงาน
นามธรรมที่แฝงอยู่ในสินค้านั้น นั่นก็หมายถึงเรา
ยอมรับว่า แรงงานที่แฝงอยู่ในสินค้าเป็นแรงงาน

ทางสังคมโดยตรง ปัญหาที่มีอยู่ว่า เราทราบได้อย่างไร ทำไมแรงงานของแม่บ้านหรือทาสจึงไม่เป็นแรงงานโดยตรง แต่ทำไมแรงงานซึ่งนายทุนจ้างมาเพื่อทำการผลิตสินค้าหรือแรงงานส่วนบุคคล (private labour) จะเป็นแรงงานทางสังคม (social labour) ได้ก็ต่อเมื่อผ่านการแลกเปลี่ยนเท่านั้น

ที่ซึ่งคำถามมาทั้งหมดนั้นก็เพื่อนำมาสู่ความเข้าใจที่ว่า ก่อนการแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นนั้น สินค้าต่าง ๆ ได้ประกอบด้วย "ตัวกำหนดที่จำเป็น" ของมูลค่าในทางทฤษฎี แต่จะเป็นมูลค่าก็ต่อเมื่อมันสวมรูปแบบของมูลค่าแลกเปลี่ยน คือมีการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้นจริง ๆ ถ้า Robinson Crusoe ใช้เวลา 2 ชั่วโมงในการตกปลา และ 3 ชั่วโมงในการล่าสัตว์ ฯลฯ เราไม่อาจจะเรียก "มูลค่า" ของการตกปลา หรือ "มูลค่า" ของการล่าสัตว์ แรงงานที่ใช้ไปในกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้แสดงออกเป็นมูลค่าหรือแม้แต่จะเป็นแรงงานนามธรรม (ถึงแม้ว่าเราจะสามารถนับออกมาได้เป็นชั่วโมงก็ตาม)

ดังนั้นจากงานเขียน CAPITAL เป็นต้นมา มาร์กซ์จึงกำหนดความแตกต่างระหว่างมูลค่าที่เป็นแก่นและรูปแบบของมูลค่า (หรือมูลค่าแลกเปลี่ยน) และเห็นว่า "รูปธรรม" (form) และ "แก่น" (substance) ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่อย่างอิสระแยกออกจากกันและกันได้

ความขัดแย้งซึ่งแก้กักไปโดยการแลกเปลี่ยนจึงไม่ใช่

มูลค่าในการใช้/มูลค่า
หรือแรงงานรูปธรรม/แรงงานนามธรรม

แต่เป็น แรงงานส่วนบุคคล/แรงงานทางสังคม และความขัดแย้งประการเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดรูปแบบความขัดแย้งของแรงงาน (รูปธรรมและนามธรรม) และของผลิตผลของแรงงาน (มูลค่าในการใช้และมูลค่า) ความเกี่ยวพันของความขัดแย้งเหล่านี้จึงประกอบขึ้นเป็นโครงสร้างของการผลิตสินค้า

ส่วนมูลค่าแลกเปลี่ยนนั้น เป็นตัวเชื่อมที่จำเป็นของการดำรงอยู่ของด้านทั้งสองของสินค้า (มูลค่าในการใช้และมูลค่า) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างแรงงานส่วนบุคคลและแรงงานทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสินค้า

โดยทั่วไปแล้ว สรรพสิ่งที่มีการผลิตประโยชน์จะเป็น "สินค้า" (commodities) ต่อเมื่อมันเป็นผลิตผลของแรงงานส่วนบุคคล (private labour) ซึ่งแรงงานต่าง ๆ ถูกใช้ไปอย่างอิสระไม่ขึ้นต่อกันและกัน และจากการที่ผู้ผลิตได้เข้ามาสัมพันธ์กันด้วยการแลกเปลี่ยนผลผลิตของเขา แรงงานส่วนบุคคลจึงจะเป็นแรงงานทางสังคม ส่วนแรงงานรูปธรรมต่าง ๆ ที่ทำการผลิตในลักษณะส่วนตัว (ไม่ขึ้นต่อกันและกัน) ในสาขาต่าง ๆ ของการแบ่งงานกันทำนั้น การแลกเปลี่ยน

ก) จึงทำให้เราสามารถทำ abstraction "แรงงานรูปธรรม" ที่ถูกใช้ไปในการผลิต และนี่คือ "แรงงานนามธรรม" ซึ่งเป็นสิ่งที่ร่วมกันของผลผลิตที่ผู้ผลิตได้นำมาแลกเปลี่ยน

ข) จึงกำหนดสัดส่วนปริมาณของการแลกเปลี่ยน (แต่ไม่ได้หมายความว่าในการแลกเปลี่ยนนี้ "แรงงานนามธรรม" ที่ถูกใช้ในการผลิตสินค้าจะแลกเปลี่ยนในสัดส่วนที่เท่ากัน)

เราเรียก “กฎของมูลค่า” คือ การกำหนด และการแจกจ่ายกำลังผลิตของแรงงานทางสังคม และการนำผลผลิตระหว่างหน่วยผลิตที่กระจัดกระจาย (ซึ่งการผลิตไม่ขึ้นต่อกัน มาจัดสรรใหม่โดยผ่านการกำหนดสัดส่วนของการแลกเปลี่ยน (สินค้า ก เทียบเป็นเท่าไรกับสินค้า ข) และสัดส่วนของการแลกเปลี่ยนนี้ขึ้นอยู่กับแรงงานทางสังคมที่จำเป็น (จำนวนชั่วโมงเฉลี่ยของแรงงานที่ใช้ไปในการผลิตสินค้าต่าง ๆ) ในการผลิต

ดังนั้น ถ้ามนุษย์สามารถนำผลผลิตที่เกิดจากแรงงานของแต่ละบุคคลมาคำนวณเปรียบเทียบกันได้ตรง เราจะไม่มีอยู่ในสังคมของสินค้า ข้อนี้สำคัญมาก เพราะหมายถึงความสามารถที่จะกำหนดและควบคุมเศรษฐกิจได้หรือไม่ กิจกรรมหนึ่งอาจจะเป็นของสาธารณะโดยการโอนกรรมสิทธิ์มาเป็นของรัฐ แต่กิจกรรมนั้นอาจจะเป็นกิจกรรมส่วนบุคคลก็ได้ ถ้าหากการผลิตของหน่วยงานนั้นไม่ได้เป็นผลจากการกำหนดร่วมกันของมนุษย์ในสังคม แต่เป็นผลจากแรงงานที่ถูกใช้ไปอย่างอิสระไม่ขึ้นต่อกันและกัน การอ้างว่าการวางแผนเปิดโอกาสให้เราสามารถควบคุมเศรษฐกิจได้ จึงเป็นความคิดแบบอุดมคติ (idealist) เพราะความไร้ขีดจำกัดของการวางแผนนั้นถูกทำให้ขึ้นต่อการตั้งเป้าหมายเป็น “มูลค่า” ซึ่งกำหนดจากส่วนบนไม่ได้เป็นการตั้งออกไปจาก “ความต้องการ” ที่ถูกกำหนดร่วมกันของมนุษย์ในสังคม และการมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้ปัจจัยการผลิต ความนั้นเราไม่สามารถที่จะควบคุมเศรษฐกิจและวิธีการผลิตได้

ถ้ามนุษย์ “ต่างคนต่างผลิต” เป็นเพราะว่าโครงสร้างของสังคมมีความขัดแย้ง (และเรายังไม่ได้หลุดมาจากสังคมการผลิตแบบสินค้า) ดังนั้นใน

สังคมสินค้าที่กล่าวมาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน จึงจำเป็นที่จะต้องแสดงผ่านรูปแบบของความสัมพันธ์ทางปริมาณระหว่างสิ่งของกับสิ่งของ คือรูปแบบมูลค่า ลักษณะเฉพาะของวิธีการผลิตแบบสินค้าคือ การจัดสรรแรงงานจำต้องกระทำผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างผู้ผลิตอิสระและการแก้ไขความขัดแย้ง (สังคม/ส่วนบุคคล) จะต้องกระทำผ่านรูปแบบของความสัมพันธ์ทางปริมาณระหว่างสินค้าที่ถูกแลกเปลี่ยน เราเรียกกระบวนการนี้ว่า “Fetichism” ก็อมนุษย์ในสังคมจะเข้ามาที่มีความสัมพันธ์กันได้ก็โดยผ่านความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตของเขาเท่านั้นหรือความสัมพันธ์จะต้องอยู่ในรูป (take form) ของความสัมพันธ์ทางปริมาณของสินค้าหรือความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสินค้านั่นเอง Fetichism จึงไม่ใช่ภาพลวงตาที่มนุษย์สร้างขึ้นในสมองของเขาแต่ภาพลวงตา^๑ เป็นสิ่งที่จำเป็นและเป็นจริงเพื่อแก้ไขความขัดแย้งทางภววิสัยของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กระบวนการ Fetichism จึงเป็นแก่นของทฤษฎีมูลค่าของมาร์กซ์

ดังนั้น ในความขัดแย้งพื้นฐานของการผลิตสินค้า จึงทำให้กระบวนการผลิตแยกออกมาเป็น 2 ส่วนคือ กระบวนการแรงงาน (labour process) และกระบวนการผลิตมูลค่า (value process) และกระบวนการเหล่านี้ได้กลายมาเป็นกันเอง เป็นจุดหมาย (ends)

ที่อธิบายมา^๒ ผู้เขียนมีความตั้งใจที่จะชี้ให้เห็นถึงความสับสนของ “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม” กล่าวคือ

๑. “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม”

ทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมูลค่าใช้สอยกับมูลค่าแลกเปลี่ยน ระหว่างมูลค่าที่เป็นแก่นและรูปแบบของมูลค่า (มูลค่าแลกเปลี่ยน) จึงไม่ต่างกับทฤษฎีมูลค่า-แรงงาน (Labour theory of value) ของสำนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิก (โดยเฉพาะ RICARDO) ซึ่งสนใจกับการวิเคราะห์ทางคำนวณปริมาณและการค้นหาไม้วัดมูลค่า พวกเขาได้ตระเลกละเลการศึกษาทางด้านคุณภาพหรือความสัมพันธ์ทางการผลิต พวกเขาไม่เข้าใจว่าทำไมในสังคมทุนนิยมแรงงานจึงต้องแสดงออกโดยผ่านรูปแบบมูลค่าด้วยเหตุนี้ พวกเขาจึงไม่เข้าใจเนื้อหาของเงินเช่นเดียวกัน “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม” จึงพูดถึงความจำเป็นของมูลค่าแลกเปลี่ยนไม่ใช่เป็นรูปแบบของมูลค่าซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสินค้า แต่จากความจำเป็นทางเทคนิคและการปฏิบัติในการที่จะวัดแรงงาน

Isaak Rubinen กล่าวอย่างถูกต้องว่าทฤษฎีมูลค่าของมาร์กซ์นั้น มีบทบาททางทฤษฎีแต่ไม่ใช่ทางปฏิบัติ “ไม่จำเป็นเลยที่เราจะต้องมานั่งค้นหาไม้วัดมูลค่าเพื่อเทียบผลผลิตต่าง ๆ ของแรงงาน เพราะการเทียบระหว่างผลผลิตด้วยกันเองนั้นก็เกิดขึ้นในชีวิตจริง ทุก ๆ วัน ในกระบวนการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้วัดมูลค่าขึ้นมาเอง นั่นก็คือ เงิน เงินซึ่งจำเป็นที่สุดสำหรับการเทียบการแลกเปลี่ยนผลผลิตในตลาด ฉะนั้น จึงไม่ต้องการไม้วัดอะไรที่นักเศรษฐศาสตร์คิดขึ้น...(.....) การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้สินค้าต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับกัน และรูปแบบต่าง ๆ ที่แรงงานต้องสวม และไม่ใช่การค้นหาไม้วัดใน

ทางปฏิบัตินี้จึงเป็นบทบาทของทฤษฎีมูลค่า”⁸

2. ในความขัดแย้งพื้นฐานของการผลิตแบบสินค้า ซึ่งทำให้กระบวนการผลิตแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือกระบวนการแรงงาน และกระบวนการผลิตมูลค่า และกระบวนการหลังนี้ได้กลายมาเป็นหลัก เป็นจุดหมายของสังคมนิยม⁹ ทั้งนี้ถ้าเราพูดถึงกฎการสะสมทุนแบบสังคมนิยม ก็ต้องพูดถึงกระบวนการผลิตมูลค่า(เงิน→สินค้า→เงินที่มีจำนวนมากกว่าเดิม) เมื่อกฎของมูลค่าสร้างมาจากทฤษฎีของมูลค่า “กฎของมูลค่า” จึงแยกไม่ออกจาก “กฎมูลค่าส่วนเกิน” และ “กฎการสะสมทุน”

กระบวนการสะสมทุนหมายถึง 2 สิ่งคือ

(ก) การผลิตแบบทุนนิยมจะดำเนิน ไปบนฐานที่ขยายกว้างขึ้น ๆ โดยการสะสมทางมูลค่าหรือการผันกมูลค่าส่วนเกินในทุน นี่เป็นปัจจัยภายใน

(ข) แรงงานเป็นปัจจัยของการเพิ่มขึ้นของมูลค่านี้ พลังแรงงาน “อิสระ” ด้วย “การบังคับทางเศรษฐกิจ” จึงต้องดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการขายแรงงาน ดังนั้น การสะสมทุนจึงรวมถึงกระบวนการผลิตซ้ำ (reproduction) และการขยายความสัมพันธ์แบบชู้สาว (การเพิ่มขึ้นของมูลค่า โดยผ่านการสะสมชั่วโมงแรงงานที่ไม่ได้จ่าย หรือ unpaid labour)

ในขณะที่มาร์กซ์อธิบายการสะสมทุนในระบับ individual capital-มูลค่าส่วนเกิน การเพิ่มขึ้นของมูลค่า

“การผลิตซ้ำบนฐานที่กว้างขึ้น” (Expanded reproduction) หมายถึงกระบวนการเกี่ยว

กันของ การสะสมทุน (Capitalist accumulation) แต่ศึกษาในระดับองค์ประกอบของสังคมทั้งหมด หมายถึงความสัมพันธ์ทางการผลิตอย่างหนึ่งที่ถูกทำให้เป็นชั่วคราว ดังนั้นกระบวนการผลิตทุกกระบวนการจึงเป็นกระบวนการผลิตซ้ำในขณะเดียวกัน การสะสมทุนจึงไม่ใช่การเพิ่มขึ้นทางปริมาณของสินค้า แต่เป็นการแพร่ขยายความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยม

ดังนั้นเราจึงไม่สามารถทำความเข้าใจระหว่าง “การสะสมทุนแบบทุนนิยม” และ “การสะสมทุนแบบสังคมนิยม” นั่นคือ “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม” ไม่เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบกับแก่น หรือ form กับ substance เนื่องจากทั้งสองสิ่งนี้ไม่สามารถดำรงอยู่อิสระหรือแยกออกจากกันได้* เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยมสันตักในการแยกรูปแบบออกจากแก่นโดยมักจะให้เหตุผลว่า “เราได้อาศัยรูปแบบเก่าเพื่อการสร้างสรรค์สังคมนิยมแก่เรามีแก่นใหม่ที่รับประกันด้วยกรรมสิทธิ์ของส่วนรวม คือสังคมนิยม” ดังนั้นจึงพูดถึง “ค่าจ้างแบบสังคมนิยม” “เงินของสังคมนิยม” “การผลิตสินค้าแบบสังคมนิยม” “การแข่งขันแบบสังคมนิยม” แต่มีอยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีการกล่าวถึงคือ “ทุนสังคมนิยม” อย่างดีว่า “ทุน” และ “แรงงานรับจ้าง” เป็นสอง concepts ที่มาร์กซ์ใช้ในการสร้าง Capital ขึ้น

ทุนหมายถึงความสัมพันธ์ทางสังคม ประเทศ “สังคมนิยม” มักจะปะปนกันระหว่างคำว่า “ทุน” และ “นายทุน” นายทุนคือตัวแทนทุน (ไม่เช่นนั้นมาร์กซ์ก็จะเขียนหนังสือ Capitalism ไม่ใช่ Capital) แม้นายทุนจะถูกขจัดออกไปทางด้านการเมืองแต่ “ทุน” ไม่สามารถยกเลิกได้ด้วยการประ-

ภาคหรือออกกฎหมาย แต่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งทางด้านเศรษฐกิจ ความผิดพลาดของ “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม” คือกลับหัวกันระหว่าง ความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่าง ซึ่งทำให้เกิดการใช้ลักษณะ voluntarism ได้ง่าย

บทความนี้กล่าวถึง “ความคิดสตาลิน” หรือ “ลัทธิสตาลิน” ไว้ในหลายแห่งด้วยกันแต่ไม่ได้ให้ความกระจ่างเท่าที่ควรก็คืออะไร ในความเห็นส่วนตัวฉัน “ความคิดสตาลิน” ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีเมื่อสตาลินเข้ามามีอำนาจแบบ “ตกมาจากฟ้า” แต่เป็นความคิดที่มาจากหลาย ๆ กระแสที่ก่อเกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติเดือนตุลาคมของรัสเซีย บนความขัดแย้งและความตึงเครียดทางชนชั้น โดยเฉพาะในชนบท และสถานการณ์ของ “สงครามคอมมิวนิสต์” เช่นความคิดแบบ “ปรากฏการณ์” ของ BODGANOV เกี่ยวกับ “วิทยาศาสตร์ในการจัดองค์การบริหาร” ความคิดของ “บิกซายในพรรคบอลเชวิค” เช่น TROTSKY เกี่ยวกับ “การสร้างอุตสาหกรรมสังคมนิยม” PREOBRAZENSKY เกี่ยวกับ “กฎการสะสมทุนเบื้องต้น” และ “กฎการสะสมทุนแบบสังคมนิยม” และของ “บิกขวา” เช่น BUKHARINE เกี่ยวกับ “การจัดองค์กรของสังคมทางเทคนิค” และ “การผสมผสานกันระหว่างปัจจัยทุนนิยม และปัจจัยสังคมนิยมในชนบท” ฯลฯ

ความคิดจากหลาย ๆ กระแสนี้ได้มารวมกันเข้า และสะท้อนออกมาโดยผ่านทางงานเขียนของสตาลิน เช่น วัตถุนิยมประวัติศาสตร์และวัตถุนิยม

*รูปแบบก็คือความสัมพันธ์ ดังนั้น “รูปแบบมูลค่า” คือความสัมพันธ์แบบสินค้า.

วิชาวิธี” และ “ปัญหาการสร้างสรรคสังคมนิยมในโซเวียตเซีย” ซึ่งก่อให้เกิดแนวโน้มนิยมสองลักษณะ คือ :

แนวโน้มนิยมที่หนึ่ง มีลักษณะวิวัฒนาการ และ Over determination ของปัจจัยเศรษฐกิจ สตาลินแบ่งประวัติศาสตร์มนุษยชาติออกเป็นชั้นๆ ตามลำดับดังนี้

- สังคมนุภาพกาล
- สังคมทาส
- สังคมศักดินา
- สังคมนิยม
- และสังคมนิยมสังคมนิยม

ทุกสังคมนิยมจะพัฒนาผ่านชั้นก่อนต่าง ๆ เหมือนกับการเดินขึ้นบันได เพราะฉะนั้นสังคมนิยมต้องมาถึงแน่ ๆ และพลังที่ผลักดันให้สังคมนิยมพัฒนาไปคือพลังการผลิต (ที่มาของทฤษฎีพลังการผลิต)

แนวโน้มนิยมที่สองคือแนวโน้มนิยมแบบจิตนิยม หรือที่เราเรียกว่า voluntarism รัฐจะเป็นผู้สร้างสังคมนิยม เป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์

ความคิดแบบ “เศรษฐกิจ” ถูกดำเนินไปแบบสุดขั้วในปี 1930 ภายหลังจากที่สตาลินกำจัดและสังหารสมาชิกของพรรคบอลเชวิคทั้งปึก “ซ้าย” และ “ขวา” ออกจากพรรคโดยการเร่งสร้างอุตสาหกรรมหนักแบบสุดขั้ว “แม้สตาลินจะสามารถทำให้รัสเซียเป็นอุตสาหกรรม สร้างพลังการผลิตอันมหาอำนาจมาได้ภายในไม่กี่สิบปี ซึ่งทุนนิยมได้ใช้เวลาหลายชั่วอายุคนที่จะทำสำเร็จ แต่ราคาที่จ่ายให้กับความสำเร็จนี้คือ ความทุกข์ยากของมวลมนุษยชาติที่ไม่สามารถประมวลออกมาได้”

ความคิดของสตาลิน ได้สำเร็จเป็นรูปการก็

ด้วย วิธีการผลิตแบบคอมมิวนิสต์ (Communist mode of production) ซึ่งเสนออยู่ใน *Manual of Political Economy* ซึ่งสถาบัน Academy of Social Science พิมพ์ขึ้นในปี 1954 โดยมีสตาลินเป็นคนเขียนบทนำ¹⁰ ในวิธีการผลิตแบบคอมมิวนิสต์ “มีความสอดคล้องกันอย่างดีเยี่ยมระหว่างพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต” (“ความขัดแย้ง” ถูกทดแทนด้วย ‘ความสอดคล้อง’)

ความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้น ประกอบด้วย

1. รูปแบบการถือครองกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต
2. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และกลุ่มต่างๆ ของสังคมในกระบวนการผลิต
3. รูปแบบการแจกจ่ายของผลผลิต

concept ของความสัมพันธ์ทางการผลิตนี้ ใ้บทบาทสำคัญกับรูปแบบการถือครองกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต ดังนั้นสตาลินจึงสรุปว่า “สังคมนิยมโซเวียตของเราเป็นสังคมนิยมเพราะกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตในอุตสาหกรรม ที่ดิน ธนาคาร ฯ ได้ถูกทำลายลงและทดแทนด้วยกรรมสิทธิ์ของสังคมส่วนรวม” สตาลินนำเอากรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตที่ถูกโอนมาเป็นของรัฐทางนิตินัยมาปะปนกับ “กรรมสิทธิ์ที่แท้จริง” ของสังคม ดังนั้นจึงใช้โครงสร้างส่วนบนมากำหนด (define) ความสัมพันธ์ทางการผลิตซึ่งอยู่ในโครงสร้างส่วนล่าง เมื่อปัจจัยการผลิตถูกโอนมาเป็นของรัฐ (ซึ่งถูก identify เข้ากับสังคมนิยม) เสรีความขัดแย้งที่สามารที่จะเกิดขึ้นได้ระหว่างผลประโยชน์ของรัฐและผลประโยชน์ของประชาชน) ภาวะที่เลือกก็คือการ

พัฒนาหลังการผลิต และปัญหาสังคมนิยมก็ถูกลดลงมาเหลือเพียงการแจกจ่ายผลผลิต (distribution) และการทดแทนหลักการจาก “ตามความสามารถ” ด้วย “ตามความต้องการ” และนี่ก็เป็นความผิดพลาดของ “กลุ่มสี่คน” ด้วยที่ตั้งใจจะออกไปค้นหา “หน่ออ่อนของทุนนิยม” แต่เขากลับมาใน ช่วงของการแจกจ่าย (distribution) – ความแตกต่างทางรายได้ และจากโครงสร้างส่วนบน เช่น การดำรงอยู่ของกฎบัตรชีวิต – การกระตุ้นด้วยวัตถุ จึงทำให้พวกเขาวิเคราะห์แบบ descriptive “ใน ทุกยุคทุกสมัยนั้น การแจกจ่ายวัตถุเพื่อการบริโภค เป็นเพียงผลของลักษณะสภาพของการผลิตที่ถูกกำหนดไป”¹⁰

การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต ทางด้านกฎหมาย (ในแง่ที่ว่ากรรมกรเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ในนามและรัฐซึ่งเป็นตัวแทนของกรรมกรเป็นผู้แจกจ่ายปัจจัยการผลิต) ยังไม่พอเพียงสำหรับการสร้างสรรค์สังคมนิยม แต่ทำอย่างไรกรรมสิทธิ์ทางกฎหมายจึงจะสอดคล้องกับกรรมสิทธิ์ที่เป็นจริงของสังคมได้ ก็กรรมกรเป็นผู้จับจ่ายปัจจัยการผลิต สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ของการผลิตและการแจกจ่ายผลผลิต¹² ดังนั้นแม้จะค่อนข้างอภัยเวลายาวนานแต่ก็ต้องมีการสร้างขั้นตอนเพื่อการเปลี่ยนแปลงนี้

“รัฐอาจจะมืบทบาทเป็นเครื่องมือที่สำคัญของชนชั้นกรรมกร หรืออาจจะกลายเป็นเครื่องมือในรูปแบบใหม่ที่แยกตัวออกจากชนชั้น”¹³

ภายหลังการกำจัด “กลุ่มสี่คน” ออกไป ผู้นำใหม่ของจีนได้หันกลับมายังแนวแบบจำลอง Orthodoxy และการใช้ “เหตุผล” แบบสตาลิน

จีนได้แสดงความสนใจกับเศรษฐกิจของไต้หวัน และเกาหลีใต้ (เช่นการตั้ง “เศรษฐกิจ” เพื่อดึงดูดการลงทุนของต่างชาติและเทคโนโลยีทันสมัย ยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออก) การบริหารงานแบบ “ทันสมัย” ของประเทศทุนนิยมเช่น ญี่ปุ่น (ตามแบบฉบับของการแยกรูปแบบออกจากแก่น) และแบบจำลอง “สังคมนิยม” ของยูโกสลาเวียและรומาเนีย (เช่นการทำสัญญาการผลิตระหว่างหน่วยการผลิตทางเกษตรกรรม) ซึ่งจีนเองได้เคยประนามว่าเป็นประเทศ “ลัทธิแก๊ง”

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า มีการแตกออกไปอย่างรวดเร็วจากลัทธิเหมา ซึ่งเคยครองความเป็นหลักอยู่ตั้งแต่ช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นต้นมา แต่การแตกออกมานี้ เป็นเพียงทางยุทธศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจ และการให้ความสำคัญ ของเกษตรกรรม-อุตสาหกรรมเบา-อุตสาหกรรมหนัก กล่าวทางด้านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แล้ว มีการสืบทอดเนื่องทางความคิด (ผู้นำใหม่ของจีนจึงสามารถสรรหาคำพูดของเหมา เพื่อใช้อ้างสนับสนุนนโยบายการพัฒนาที่ทันสมัยได้ เช่น Hua Guofeng มักจะอ้างคำพูดของเหมาที่ว่า “กฎมูลค่าเป็นโรงเรียนที่ยิ่งใหญ่ที่สร้างนักบริหารและผู้ปฏิบัติงานของพรรค” เช่น การให้เหตุผลการมีอยู่ของ commodities categories การคงอยู่ของระบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต 2 แบบกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตที่เป็นของรัฐ และกรรมสิทธิ์ที่เป็นของส่วนรวม และจากสิ่งที่ตกค้างมาจากสังคมนิยมเก่า

ในปี 1967 เหมาวิพากษ์สตาลินใน 5 ข้อใหญ่ที่สำคัญคือ

1. สตาลินมองข้ามบทบาทของโครงสร้างส่วนบน
2. สตาลินไม่ได้ให้ความสำคัญกับมนุษย์เพียงพอ “เขาเห็นแค่สรรพสิ่ง แต่มองไม่เห็นคน”
3. สตาลินไม่ให้ความไว้วางใจกับชาวณาการทำนารวมของสตาลินเปรียบเสมือนการจับปลาไม่กี่ตัวด้วยการวิดน้ำทั้งหมดออกจากบ่อ
4. สตาลินไม่สนใจกับความสัมพันธ์ทางการผลิต
5. สตาลินเป็นนักมาร์กซิสต์ แต่เขาไม่เข้าใจวิชาวิธีย*

เหมาเป็นบุคคลหนึ่งที่พยายามแสวงหาการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตอย่างลึกซึ้ง แต่ก็ไม่ได้ทำไปตลอดจนถึงที่สุด ในช่วงแรกของการปฏิวัติวัฒนธรรม (1966-67) นั้นเป็น “การปฏิวัติ” จากส่วนล่าง เบิกโอกาสให้การจัดตั้งกลุ่มกรรมกรที่มีอิสระเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงงาน คอมมูนและกำหนดนโยบายในการผลิต แต่ภายหลังปี 1967 เป็นต้นมา การปฏิวัติวัฒนธรรม ได้เบี่ยงเบน ไปจากวัตถุประสงค์เดิมที่วางไว้ตั้งแต่แรก คือ ได้กลายมาเป็นการปฏิวัติจากเบื้องบน** (เช่น “คณะกรรมการปฏิวัติ” ของคอมมูนประชาชนระดับประกอบด้วยบุคคลที่ถูกแต่งตั้งมาจากข้างบนมากกว่าจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรง) และการแก่งแย่งชิงอำนาจกันในกลุ่มบุคคลผู้นำ

ในปัจจุบันสำนักพิมพ์ปักกิ่งแผนกภาษาต่างประเทศ ได้รณรงค์ตีพิมพ์งานเขียนของสตาลินเป็นการใหญ่ เช่นหนังสือเรื่อง “ลัทธิเลนิน” “ปัญหาการสร้างพรรคสังคมนิยมในสหภาพโซเวียต” “มาร์กซิสต์กับปัญหาภาษา” และ “วัตถุนิยมประวัติกาศาสตร์ และวัตถุนิยมวิชาวิธีย” และงานเขียนของตนเองเกดส์ เรื่อง “Anti-Dühring” ในวารสารปักกิ่งรายสัปดาห์ตั้งแต่ช่วงปี 1977 เป็นต้นมา เราจะพบกับทัศนะที่คัดค้านความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมนิยมผ่านด้วยความคิดแบบสมานฉันท์ และการเคลื่อนไหวของสังคมนิยม ถูกกลดลงมาเหลือเพียงความสอดคล้องระหว่างพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต โดยมีเหตุผลว่า “หลังจากปี 1966 ปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ถูกโอนมาเป็นของรัฐ จึงมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ก้าวหน้าขึ้นในขณะที่พลังการผลิตนั้นมีลักษณะล้าหลัง ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ในภาวะปัจจุบันและเพื่อการทำให้เป็น “สี่ทันสมัย” (ซึ่งจะเป็นพื้นฐานทางวัตถุในการสร้างพรรคสังคมนิยม) ก็คือ การพัฒนาพลังการผลิตที่ล้าหลังเพื่อให้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ก้าวหน้า ข้อจำกัดของทัศนะนี้คือ

1. มอง “พลังการผลิต” “เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต” แบบเป็นกลาง แยกออกจากการจัดองค์กรของมนุษย์ ในการเอาประโยชน์จากธรรมชาติ
2. มีวิธีการมองแบบกลไก พิจารณาพลัง

* *Mao Tse Tung et la construction du socialisme en Chine*, Edition Sueil; Jean Chesneaux, *Le Grand Bond en Avant*, Ed. Sycomore, 2 volume.

** ดู *China Quarterly* เดือนมีนาคม 1981

การผลิตแยกออกจากความสัมพันธ์ทางการผลิต ปัญหาสำหรับสังคมนิยมผ่าน ควรจะตั้งออกไปว่า จะทำอะไรจึงจะสัมพันธ์ทั้งหลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิต ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางการผลิตใหม่และความสัมพันธ์ทางการผลิตเก่าจึงจะได้หลังการผลิตที่ “ก้าวหน้า” และความสัมพันธ์ทางการผลิต “ก้าวหน้า” ที่ครอบงำ

ในปัจจุบัน ไม่ได้หมายความว่าผู้นำใหม่ของจีนจะหันกลับมายังแบบจำลองของโซเวียต หรือของจีนในช่วงปี 1952-57 เพราะจีนมีการพัฒนาที่มีลักษณะเฉพาะ ในทางก้าน “เศรษฐศาสตร์การเมืองแบบสังคมนิยม” นั้นจีนไปไกลกว่ารัสเซียในแง่ที่ยอมรับว่า “ปัจจัยการผลิตบางส่วนเป็นสินค้า” ซึ่งสิ่งผู้นำของโซเวียตและสตาลิน

ไม่เคยยอมรับ สตาลินยอมรับแต่เพียงว่า “ปัจจัยการผลิตบางส่วนเป็นสินค้า” เนื่องจากการดำรงอยู่ของกรรมสิทธิ์ 2 แบบ กรรมสิทธิ์ที่เป็นของรัฐ และกรรมสิทธิ์ส่วนรวม เนื่องจาก “ปัจจัยการผลิต” ดำรงอยู่ในสาขาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นของรัฐ (ซึ่ง identify เข้ากับสังคมนิยม) ดังนั้นจึงไม่เป็นสินค้า

การที่จีนยอมรับว่า “ปัจจัยการผลิตส่วนหนึ่งเป็นสินค้า” นี้สอดคล้องไปกับการอนุญาตให้เอกชนเข้ามาลงทุนได้ในบางสาขาของเศรษฐกิจ (สิ่งที่น่าจับตามองคือการก่อเกิดของ “ตลาดปัจจัยการผลิต” และ “การจึกกลาตแรงงาน”) จีนหวังว่าด้วยวิธีนี้ จะช่วยแก้ปัญหาว่างงานซึ่งกำลังเป็นปัญหาหนักภายหลังการยกเลิกระบบ “ส่งออกไปหล่อหลอมตนเองในชนบท” ●

เชิงอรรถ

1. A. Gramsci ให้คำจำกัดความของลักษณะลัทธิคัมภีร์ หรือ Orthodoxie ไว้ว่าเป็น “แนวคิดที่เปรียบ Marxism ว่าพอเพียง มีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง และความคิดแบบมาร์กซิสม์นี้ ได้ศึกษารอบคลุมปัจจัยพื้นฐานทุก ๆ อย่าง มิใช่เพื่อสร้างแนวคิดในการมองโลกแบบส่วนทั้งหมดเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงปรัชญาทั้งหมดและทฤษฎีทั้งหมดของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดองค์กรการปฏิบัติของทุก ๆ ส่วนของสังคมนั้นอีกด้วย เพื่อที่จะได้กลายเป็นอารยธรรมของส่วนทั้งหมด”

ลัทธิคัมภีร์มีสองลักษณะคือ

ก) ลัทธิคัมภีร์ที่ประกาศด้วยความจริงจัง พวกนี้ใช้ทฤษฎี ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง จึงประสบกับปัญหาในการนำมาปฏิบัติอยู่เรื่อย ๆ และสูญเสียความมั่นใจของประชาชนไปในที่สุด

ข) ลัทธิคัมภีร์ไม่มีความจริงจัง หมายถึงพวกที่รู้ว่าสภาพความเป็นจริงได้เปลี่ยนไป และมีความจำเป็นที่จะต้องปรับทฤษฎี แต่สิ่งที่เขาประกาศออกมาคือลากบังหน้า เพื่อรักษาความไว้นิ่งเฉยใจของประชาชน พวกลัทธิคัมภีร์จึงต้องซ่อนการแก้ไขทฤษฎีภายใต้เสื้อคลุมของนักมาร์กซิสม์ขนานแท้ คือให้พรรคคัมภีร์นั้นดูเสมือนว่าเป็นการกระทำต่อเนื่องของทฤษฎีเก่า คำพูดที่ไม่จริงจังนี้ไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้ในระยะยาว และผลสุดท้ายทฤษฎีเก่าซึ่งถูกใช้อย่างเป็นทางการกลับสวนทาง และขัดแย้งกับการปฏิบัติอย่างเห็นได้ชัด.

2. **Herbert Marcuse**; *Le Marxisme Sovietique*, Ed. Gallimard 1963, p. 31.
3. **H. Marcuse**; อ้างแล้ว หน้า 33.
4. **Tony Cliff**, *State Capitalism in Russia*, Pluto Press, หน้า 137 และดู **E. Preobrazensky**, "*La nouvelle economique*", Ed. anthropo.
5. **Patrch Tissier**, "*La Chine Transformation rurales et developpement socialiste*" Maspero 1976.
6. ดู **Alain Lipietz**, *Crise et inflation...pourquoi ?*, Maspero
7. **Karl Marx**, *Capital*, เล่ม 1.
8. **Isaak Roubine**, *Essais sur la theorie de la valeur*, Maspero, หน้า 173.
9. **Bernard Chavance**, *Le Capital socialiste*, Ed. Le Sycomore, หน้า 163.
10. **J. Stalin**, "ปัญหาการสร้างพรรคสังคมนิยมในโซเวียตเซีย".
11. ดู **Karl Marx**, *Critique du programme de Gotha*.
12. ดู **Charles Bettelheim**, *Calcul economique et formes de propriete*.
13. **Edward Kardelj**, *Les contradictions de la propriete sociale dans le systeme socialiste*, Ed. Anthropos, หน้า 9.

วารสารธรรมศาสตร์

ปีที่ 10 เล่ม 4 ธันวาคม 2524

อ่าน :

- รัฐวิสาหกิจไทย : ชายเสียบ้างก็ดี
  - พ่อขุนรามฯ เสกเมืองจีน ?
  - หลู่ซัน : 100 ปี
  - มหาชาติเมืองเพชร
- ฯลฯ

และคอยอ่าน : ฉบับ มีนาคม 2525

สองศตวรรษรัตนโกสินทร์ :
ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมไทย

สนใจใฝ่บำรุงบวรพุทธศาสนา อ่าน

ใบลาน

หนังสือราย 3 เดือน ของกองพุทธศาสนสถาน
กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
วัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ
การบูรณะ และพัฒนาวัดในทุกรูปแบบ และทำนุบำรุง
พระพุทธศาสนาให้เป็นที่เลื่อมใส และเผยแพร่กิจกรรม
และงานในหน้าที่ของกรมการศาสนา ฯลฯ

สนใจติดต่อขอรับกับ นายประมุข พงษ์ศิวกัย
บรรณาธิการหนังสือใบลาน กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร